

Grünö, REBŐTHY FERENC

6 ÉVI ÖTÉS MŰVE. 1872.

TART.: A BALATON HALÁSZÓHELYEI

74 lap, 1 rajz

FÖLDRAZI MUTATÓ: BALATONSZÉKES

STRAKIMUTATÓ: II

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRONA'S

ÁTVÉZETVE AZ EÖRSEGES LTK. 2005-ös TETELE ALÓL

Nyugati

Keleti

Fűzfői-öböl

Az öböl nyugati részét halásszák

halászahajók

A hálózás iránya

A halászhely neve "Keleti", mégis az öböl nyugati részét halásszák és megfordítva

Balaton-part

4 fő

itt csapatják össze a hálót

4 fő

halászahajó

szák

Partra - lábra halásznak. /Régen a halászok vízben állva hústák a hálót a part felé./

Balaton-part

oldalvető

Ny ← K

a hálózás iránya

füle

Est a részt halásszák

akadó

hajó

Balaton-part

Keskenyvenyő - keresztvenyő

Ny

A húzás iránya

K

háló

sarok

kuszkó

öböl

bub

hajlás v. kanyar

or v. orr

RIPPL-RÓKAI MÚZEUM KAPOSVÁR

A Balaton halászhelyei

Írta:

Reóthy Ferenc

T a r t a l o m

Bevezető	1
1. A tófenékkal kapcsolatos halásztopográfia	2--5
2. A vízre vonatkozó halásztopográfia	6--8
3. Parti vonatkozású halásztopográfia	8--13
4. Változások a halászhelyek neveiben	14--14
5. A halászhelyek tulajdonnevei /forrásmunkák, jel- magyarázat, adatközlők, a nevek megyék sze- rinti megoszlása/	15--72

A Balaton halászóhelyei

A halászóhej tanya /húzóhej, kihúzó, vonyó, vető, kerítés, kötés/ a víznek az a névvel megjelölt része, ahol a halászok kerítőhálójukat siker reményében kivethették /tanyát vet, tanyát húz/ vagy gépesített üzemben kiszórhatták. A tanyák tehát egyidősek a halászáttal.

A halászat legősibb módja az egyszemélyi halfogás volt. Már a régi kor embere is megjelölte magának ezeket a halászóhelyeket. Ezek az állások voltak a mai tanyák tulajdonképpen ősei. A Zala környéki községek /Vörs, Tikos, Sár-mellék, Zalavár/ orvhalásza ma is ilyen állásokban gyakorolják emelőzéseiket, a Zala legkülönbözőbb szakaszain, a Pörös-, Cölömpös-, Zimányi-, Hévízi- és Páhoki-árkok torkolatai környékén.

A halászat fejlettebb eszközei a nádvejsze, varsa, emelő, turbuk, kerítő és eresztőhálók a későbbi korokban alakultak ki. A kerítőhálók használatához már csoportos /kollektív/ társulás vált szükségessé. Így alakultak ki a Balaton menti községekben a halászbokrok, melyek a későbbi korban /1713--1859/ céhekbe tömörültek.

A csoportos társulások jellemzői a kis és nagy bokrok voltak 3--3, illetve 10--10 főnyi taggal. A kisbokrok általában 100, a nagybokrok 300 öles hálókkal halásztak.

A kisbokrok időszakában az 1860-as években a mai tanyák ötszöröse lehetett ismert a balatoni halászok között. Számuk tehát 800 körül volt. A 300 öles hálók általános alkalmazásától, az 1860-as évektől 1930-ig, a Részvénytársas-

ság két utolsó vontatóhajójának /Zala, Veszprém/ átalakításáig már csak a mai tanyák kétszeresét ismerték a halászok.

Entz Géza és Sebestyén Olga: A Balaton élete c. munkája /Bp. 1942/ 320 tanyáról tesz említést /13: 161. old./ A mai gépesített halászati korszakot megelőző időben tehát 320 tanya volt ismert. Jelenleg csak 164.

1. A tófenékkal kapcsolatos halásztopográfia

akadó Az a hely, ahol a halász hálója húzás közben el-, vagy megakadhat. A balatoni akadók általában köves helyek. Ezek a köves helyek lehetnek természetesek /Fonyód 344./ vagy mesterségesek. Az utóbbiakat múakadónak nevezik. /Balatonszárszó 275./ Jankó Jánost idézzük: „Az akadó a fenéken az a rossz hely, ahol a háló megakad, s mely a hálót összetépi, éppen ezért kerülni kell.” 1: 326. Ez a megállapítás ma már nem helytálló, mert ha a halász tudja hol van az akadó, és megfelelő irányba húzza a hálót, éppen ezek a helyek adják a legbőségesebb zsákmányt. Ellentétben a vakakadóval /708/, ahol a mai napig sem tudták pontosan meghatározni a kövek helyét.

bocka, dörce Tőzeges, a gyagos, kemény talaj. Néha száraz, majd újra ellepi a víz. A fonyódi halászok így magyarázták meg: „A hal a bockán végzi összegyűvetelét és a küen a fürdést: bocka kemény agyagpad, se kü, se föld és tisztának köll lenni, másként nem gyün rá a hal; a kü likacskos, olyan mint a torma reszelő s ezen fürdik a süllő, fogas meg a keszeg.” 1: 326. A bocka és a dörce keménysége attól függ, hogy milyen talaj vagy kőzet alkotja a Balaton fene-

két, tehát lehet kő is és agyag is.

csátó Többféle tőzegképző növény.

csigásodik A műkadó annak ellenére, hogy rendszerint kemény, köves aljzatokra kerül, idővel eltűnik, eliszapódik, elcsigásodik /vándorkagylótól/, ezért időnként, rendszerint tíz évenként fel kell újítani, amikor 50--100 köbméter követ szórnak rá, és így megfejezik, felújítják.

fenékalja Visszahúzódó vizek tere /71., 499./.

fogas tanya /241./ Köves tófenék. A fogas szívesen tartózkodik itt.

forrás Fakadásos hely a tófenéken. Egyes helyeken meleg forrást hisz a nép. /Melegedő 339/. Több helyen nem fagy be a víz.

förödés Tavasszal a kis vízben itt ívnek a halak. Egy nyolc-tíz kilogramos anya körül több tejes /hím/ hal /ponty/ uszkál. Ilyenkor termékenyülnek meg az ikrák.

fővény A 20--30 cm-es vízben levő selymes fű, mely néha szárazra kerül. Tavasszal jó ívőhely. /704--705/ *homokos part*

gazos tanya A sok vizinövény miatt le nem halászható tanya /612/.

gerendek A parttal párhuzamosan kialakult homokpad, homoképítmény.

göbecs talaj Csigahéjból, apró kavicsokból erősen tömörödött, igen kemény talaj.

gyökeres Gyökerekkel elborított partrész . A vízben álló fák gyökerei közül a víz kimossa a földet /181./.

harcsás Jó harcsafogó hely /255./.

ikráztató Ikranevelő hely. A parttól 150--200 m-re egy

km is lehet, fenyőágakból kis bokrokat, csokrokat kötnek kb. 50 cm-es távolságokra. Erre rakják a süllő és keszeg-fészkeket. Ezeket az északi oldalon a 688., 690., 696.-os halászhelyek előtt, a déli oldalon pedig a 297-és halászhely előtt helyezik víz alá. A 646-os halászhelyen 5--10 dkg-os korig nevelik a halakat, és csak azután engedik őket a Balatonba.

irtás A kiirtást a halászok drótkötéssel végzik.

iszap Kékesszürke, finom, pépes anyag, a vízbe hullott porból származik /471./.

kű Ua., mint bocka dörc.

küecs talaj Ua., mint göbecs talaj.

kút Mélyedés vagy forrás a Balaton medrében.

marás A hullámozás által kialakított mélyedés a tó fenekén. Szívesen tartózkodik itt a hal.

meddő A tófenék le nem halászható része.

melegedő /339./ A műakadók fölött levő víz, ahol a halak mereven megállnak, melegednek, napoznak.

latyak A kemény fenéktől élesen elváló híg iszap.

pandalló Víz alatti homokpad, a parthoz csatlakozó félszigetszerű homoképitmény /padmaly/ népi nyelven.

pup Víz alatti homoképitmény.

šaral, elsaral Feltúr, felnyom. A jég feltúrja a sataj, az iszapot, az altalajt felnyomja, túrja, túrolja. Ezeket a területeket ilyenkor nem lehet lehalászni, tehát meddő részek. Ilyen helyen a hálót fel kell emelni, mert még a motor sem bírja a húzást, inkább elszakítja a hálót. Ha a szél elsimítja az altalajt, úrja lehet halászni.

sarkantyú Sarkantyú alakú bocka és a „sarkantyúkő”-nek nevezett lyukacsos konkrécióról. [12: 108]

sikér púp Víz alatti kiemelkedés. /A víz is sekély./ Itt is elszakadhat a háló. /275./

sóderos. Apró kavicsos. A tófenék. /339./

süllőfészek Összekötözött háló v. borókafenyő. Hosszú kötelen a Balaton fenekére eresztik, és a süllő erre rakja ikráit. Később felszedik, és védett helyen, az északi parton kikeltetik.

szárazláb Terület, melyet néha elborít a víz, szárazság idején száraz lábbal sétálhatunk rajta. Másik jelentés: lábra, partra húzzák a halászok a hálót. A halászok a vízben vannak. /545./

tulfás, turfás Nádgyökér és hinárféleségek iszappal, sárral való keveredése, mely kisebb-nagyobb buckákat alkot.

túrás, turolás A jég mozgása által létrehozott kiemelkedés a tófenéken.

turfás talaj Tőzeges talaj. Főleg az északi parton fordul elő, ahol a tőzégképző növények még nem korhadtak el teljesen, emiatt a jég apróbb-nagyobb buckákat képez a tófenéken.

turzás A víz hullámozása, mozgása által létrehozott kiemelkedés. Az északi szelek a déli parton felduzzasztják a vizet. Ez a vízmozgás a keleti, déli és nyugati partokon jelentékeny partmarást okoz, amelynek omladékából az áramlás turzásokat hoz létre a partokon.

2. A vízre vonatkozó halásztopográfia

befojók:

a/ mesterségesek: árok /Határárok 408./

csatorna /242./

meccés /Kismeccés 311./

b/ természetesek: árok /Nagymeccés v. Büdösgáti befojó 308./

befojó /Jegenyési-befojó 457./

fojó /Zala-folyó, Ó-Zala 50⁰./

patak /Hidegkúti-patak 518./

sód /Sódeleje 119./ Vízér jelentésben. l: 77.

Használják még: sánc Árok jelentésben. /Uj-sánc eleje 596./

töltés gát Molnárok által épített víz-

vezető gát. l: 64./Szigeti gáteleje 585./

torok, gáttorok /Gáttorok 575./

berek Mocsaras, vízjárta rét, posványos hely. l: 57. A 338-
-as halászóhellyel kapcsolatos.

csorgó, csurgó Vízfolyás /171./

fehérvíz Lásd tisztavíz. /67./

félsziget Ua., mint a köznyelvben. Puporra /39./

forrás A parton levő víznyerő hely, amelyről a halászóhely
nevét kapta. /Vérkút
680., Oroszkút 56., Savanyúkút eleje 523./

fürdőház Kabinok a vízen. /78./

fojás A víz mozgása, amely a szél irányától is függ, víz-
szintkülönbség okozza. A Tihanyi-szorosban észlelhető. Se-
bessége eléri a Duna folyásának sebességét.

gőzhajó melléke A régi kikötők melletti terület. /652./

gurguló /497./ A Zala folyó töltésébe beépített létrasze-
rű szerkezet. A létra fokainak helyen henger alakú görgők

voltak. A csónakot ráemelték és a segítségével könnyűszerrel áthúzták a Kis-Balatonba.

hajóhíd Fából készült híd. A hajóra ezen keresztül jutottak az utazók. /532./

hajóré ré, v. rév Átkelőhely, kikötő 1: 72. /651./

itató Az állatok itatóhelye /Baromitató 52./

láprét A vízhez közel levő vízenyős rét. /27./

lotyogó A keleti és nyugati hullámok találkozási pontja.

A hullámok itt érdekes madárhangot adnak. /438./

mocsárrét A víztől távolabbi mocsaras rét. /Szilvási-rét 61./

mosó A Mosóhely a Balaton partján. Az otthon hamulúgban áztatott ruhát az asszonyok a Balaton vízében lapickával mosták, és utána a napon fehérítették. /323./

növénynév:

bakacs háromélűsás /272./

csuhu v. káka /Schoenoplectus/ Több fejtája is megtalálható a Balatonban. A vízből magasra nyúló hengeres alakú szálai puha belűek, mint a bódza belső része. Csomóba kötve mentőövnek is használják. A halászok is felhasználják a háló felszínen tartására. Több népi elnevezésük van: grábláscsuhu /483./, csuhé, gomboscsuhu, farkascsuhu /485./

habitás Növényi törmelékkel felhalmozott vízfenék, partrész . Nagyrészt nádtöremléket tartalmaz. /24./

liliomos A valamikor itt virágzó fehér tündérrózsa /*Nymphaea alba*/ és a sárga tavirózsa /*Nuphar luteum*/ által elborított víz felület /117./.

tüskéshinár /*Najas*/ /23./

öböl Ua., mint a köznyelvben. /Kereke-di-öböl 89./
sarok Öböl.

sziget 1. A tündérrózsa /Castalia/ és a sárga tavirózsa /Nuphar/ által szigetszerűen elborított víztükör /117./.

2. A náddal benőtt vízterület. Sok helyen szigetet alkot /Tihany, Balatonberény; Keréknád 461./.

3. Hinárral borított szigetszerű vízfelület; hinársziget. /Tüskésvonyó 23.,
Gazos tanya 612./

tisztás Vízi növényektől mentes víztükör. /Kereke-di-tisztás 88./

tisztavíz, fehérvíz. Iszaptól, piszoktól mentes, szép, átlátszó víz. Előfordul dűlőneveben is olyan helyen, ahol víznek semmi nyoma sincs. /1: 80; Tisztavíz 715. 13: 190/

tó Állandó vagy időnként kiszáradó kisebb vízterület, mely a Balatonnal összefüggésben van. /Veréb-tó 462./

usztató Állatok usztatására, mosására alkalmas hely.

/Usztató 3./

vízfojó Alkalmi vízfolyás, az ebből, hóból származó csapadék levezetésére.

3. Parti vonatkozású halásztopográfia

A halásztanyák nagy többsége a parton levő tereptárgyról kapta nevét. Ezek a fák, házak, hidak stb. a vízről már nagy távolságból igen jól láthatók, így a halászbárkák, később pedig a halászhajók irányítása nem okozott különösebb nehézséget. Az irányítás csak akkor volt problematikus, ha a tanyák parti jelei nem voltak láthatók, például ködben és éjszaka. A halászat gépesítésével azonban

ezek a nehézségek is megszűntek. Ma minden halásztanya a hajók iránytűivel foknyi pontossággal beállítható, ezért az irány és utazóidő ismeretében még ködben vagy sötétben is pontosan megközelíthetők.

Egyes halászmesterek és gyakorlott hajóvezetők ugyanígy bemérik a Balaton szinte megszámlálhatatlan belső, mélyvízi tanyáiból a legjobb fogásokkal kecsegtetőket, és ezeket rendszerint a községek neveivel jelölik. /Udvari alatti, Szárszó templom előtti mély víz stb./

Az idejét múlt jégi /téli/ halászat tanyái is rendszerint így voltak megjelölve. Iránytű nélkül a jégi halászat igen kockázatos vagy meddő foglalkozás volt.

alatt v. alja Hegy, domb v. magas part alsó része.

Állatvilággal kapcsolatos:

akó v. akol Állatok szálláshelye. /Akó alja 367./

csapás Állatok lejárója a Balatonhoz. /456./

csordakút A legelő állatok itatóhelye. /685./

déllő Pásztorok és állatok /liba, csorda, borjú stb./

delelő, pihenőhelye. /1: 60; 617./

dögtemető v. döggút Állatok temetője. /699./

itató /Barom, bivaly itatóhelye. 10/

usztató Állatok fürdetőhelye. /Barmok itató helye

1: 67; 3./

Betyárvilággal kapcsolatos: /Akasztófa 425., Bitófák eleje 272./

dülönév /Alsó-Szarkád 16./

egyházi vonatkozású /Nazarénus kanyar 494., Eklézsia vize

114., Piárista vonyó 111./

eleje, előtt A halászóhely előtt, a part előtti lapos, sík rész.

halászzattal kapcsolatos:

hajlás kanyar Az öböl belső része. /643./

hajóra markolás Halászat közben a teljes körre alakult háló beszedése a hajóba. Ellentéte a partra v. lábra történő markolás.

halászóhej, húzóhej Ua., mint vonyó.

kapu, kapuhej Valaminek a bejárata, tájrész kezdete. /498./

keleti Keleti irányba tartó halászat . A hálót keletről húzzák nyugat felé. /151./

keresztvonyó Szűk öböl. Keletről nyugat felé húzzák a hálót. /703./

kerítés Ua., mint vonyó.

keskenyvonyó: Lásd keresztvonyó.

kétszálás A halásháló kötelének hosszáról elnevezett halászóhely . Egy szál = 200 m. /510./

kőföle v. föle Valaminek a felső része. l: 69. Viharban, nagy szélben az akadóknál nehéz halászni, ezért a haláshajók a déli parton az akadó északi részén horgonyoznak le, és északról déli irányba húzzák meg a hálót. Ugyanis a hal viharban nem szívesen tartózkodik a köveken.

kötés Ua., mint vonyó.

kucor A hajó orra. Itt tartózkodott valamikor a négy halászlegény. A vezeres v. halászmester a hajó farában, vagyis a farkucorban volt. /90./

kuszkó Félre eső sarok az öböl legbelső részén.

lábra markol Lábával a vízben állva húzza a hálót a part felé.

nyugati Nyugati irányba tartó (halászat) >. A hálót nyugatról húzzák kelet felé.

oldalvető Lásd a 3. sz. rajzot. /662./

pörös A régebbi időkben bérlők használták a Balatont. Egymás halászóvizét lehalászták. Ebből keletkezett a per. /508./

ruggatás A háló két végének húzása. Addig húzzák, míg a vontatókhoz nem ér.

tanya Ua., mint vonyó.

tericsfa Halászháló-tartó /402./ *erics*

vakakadó Nem látható, ismeretlen kő a vízben, ahol a halászháló megakad. /644./

vető Ua., mint vonyó.

vonyó: Avíznek az a megjelölt része, ahol a halászok a hálójukat kivetették. köves /683./, csigás /30./, köz /162./

zumbellát, zambellát, umbellák Kis méretű emelőháló /573./

határ, határszél A községek kb. 80 évvel ezelőtti közigazgatási határa.

növényvilág:

borzás, bodzsás, bodzás Bodzafás terület. /505./

bozót Nádas, bokros terület. /1: 58.; 379./

diós Diófával beültetett terület. /63./

hábityó, habita, habittyá A szél által a partra hordott növényi törmelék.

huszárnyárfa Nagyon magas jegenyenyárfa.

mandulás v. mandolás. Mandulával beültetett terület.

Szepezd régen híres volt mandulafáiról, ma ezekből

egy sincs meg l: 72. Most újra telepítették. /667./
levendulás: Levendulával beültetett terület. Tihany
és környékén. /724./

támpilléres fa Az egyik oldalán megvastagodott fa. Az
északi szél hatására a hatalmas jegenyék törzsének
északi része megvastagodik, így jobban ellen tud áll-
ni a szeleknek, viharoknak. /330./

part:

csuszás Földcsuszamlás, megcsúszott part. /160./

düttpart, potyogókő Omladozó partszakasz a tihanyi Óvár
északi részén és a barlanglakások alatt. /54. 48./

élespart Fügőleges, meredek, szakadékszerű part. /294./

fehérpart Mészke. A Mezőföld talaját alkotó agyag- és
fakósárga löszrétegek is messziről fehérnek látsza-
nak. /190./

feketepart /Az elnevezés valamely pusztáról, kastély-
ról, személyről, esetleg kőkenyrről, sötét mélységről
származhat. 296./

lesuvad Az agyagfal leroskad.

likaspart Madarak által lakott és kifúrt part. /300./

magas-, magospart Domszerűen magasán levő part. /185./

ör A vízbe orrszerűen benyúló partrész. l: 74. /bökor
'hegyes orr'; csukor; küszöbor; bub; /655./

romlottpart Leomlott part. /188./

sárgapart Lőszös, agyagos part. /9./

vöröspart Vörös homokkőből levő part. /70./

A part lehet: köves, homokos, nádas, iszapos, lágy, latyakos,
sáros, szaros, mocsaras, gyékényes, kákás, csuhos, szittyós
stb.

Személynévhez kapcsolódó: Bende bácsi /673./, Bandirház /444./,
Dózsa eleje /333./

település: falu /község/ Akali falu alja /692./

puszta Sági-puszta /684./

telep Vilma-telep /244./

tereptárgy:

természetes: domb, hegy, hegycsúcs, völgy Csáki bub eleje
/591./, Paphegy alja /561./, Csukorr /655./,
Rádi-völgy eleje /337./, fa Hegyes nyárfa
/330./

mesterséges: épület: magtár Gránárium /289./

kunyhó gunyhó /329./, Halásztelep /34./

Pásztorház /448./

pince Hárompincék /123./

pálinkafőző, Kukolló eleje /689./

Rossház /261./, Rosstemplom /153./

Vízház /361./ Vízszűrő /235./

moló: Hableányi móló /613./

híd: Fenéki-nagyhíd eleje /507./

kereszt: Tanyakereszt /519./

vár: Bagojvár eleje /321./

vasút: Akali sorompó eleje /690./, Rámpa, rámpo,
sorompó./

Történelmi vonatkozású: Kőkoporsó /95./ Sánc eleje /291./,
Törökverő /165./

Egyéb: sport Galamblövő /79./

visszhang Dördőhát /106./, Ekko /echó/ Kongatókő /388./

nőszeméllyel kapcsolatos Pöcsös kisasszony /626./

Nemesné hátvágánya /186./ Jajtekerő /8./

4. Változások a halászóhelyek neveiben

Egyes tanyák elnevezése az idők folyamán változásokon megy keresztül, átalakul, megújul, korszerűen megváltozik. Egy emberöltő alatt kicserélődnek a halászok, megváltoznak a parti jelek. Így lett a Vékony nyíresből Vastag nyíres, a MABI üdülőből SzOT üdülő. Az is előfordul, hogy a parti jel már eltűnt, ennek ellenére még most is Grófi kabinnak nevezik azt a helyet, ahol valamikor Hunyadi gróf fürdőkabinja állt. /Ma strand van a helyén. /

Egyes természetes vagy mesterséges akadó gyakran eliszaposodik vagy elsüllyed. A Bő-kő valamikor gazdag halállománya meggyérült, és a tanya neve szinte észrevétlenül Bé-kő lett. A Csicsergő vagy Csicserikő a Kis-Balaton pusztulásával elvesztette jellegzetes madárcsicsergését. A mai halász már abból magyarázza a tanya nevét, hogy itt hal el a keleti és nyugati lotyogók gyenge hullámozása, itt már csak csicsereg a kis hullám.

A Kétszáz tanyát tévedésből nevezték el, helyesen Kétszálásnak hívják, mert ez a tanya két rugatóban, vagyis kétszál kötélhosszban halászható meg. /A hajó csörlőmotorjának húzókötele ezer méter./ Ilyen elírás még térképen is előfordulhat. Az 1927-es balatoni térképre ezt írták: Macskatorok, helyesen Matacs, illetve Matácstorok. Az elnevezés a mai Csittény-hegyen emelkedő X. századi Csittény pogány vezér Matács földváráról kapta nevét.

5. A halászhelyek tulajdonnevei

Az alábbiakban következnek a Balatoni halászhelyek tulajdonnevei. A sorszám a név localizálását szolgálja, a mellékelt térképről pedig leolvasható, hogy a tónak mely részén található a kérdéses hely. A zárójelen kívüli névanyag saját gyűjtésem. Még kell azonban jegyezni, hogy jó részük már erősen feledésbe merült, többségük csak egy-két öreg halász emlékezetében él. Gyűjtésemet kiegészítettem történeti névanyaggal is a közölt forrásmunkákból. A bevezetőben már volt róla szó, hogy igen sok halászhely valamely parti objektumról kapta nevét. Éppen ezért a név után következő magyarázat nem értelmezés, hanem legtöbbször arról a parton levő házról, dűlőről, hegyről, fáról stb. ad felvilágosítást, amelyről a halászhelyet elnevezték. Ha a szám után rögtön zárójelben levő, történeti név következik, ez azt jelenti, hogy annak a helynek már nincs neve, a nevét a ma élő öreg halászok nem ismerik.*

*Köszönetemet fejezem ki Balogh Lajosnak, aki tanulmányomat átnézte, a köznevek értelmezésében és az anyag elrendezésében hasznos segítséget nyújtott.

Forrásmunkák:

1. dr. Jenkő János: A Balaton-melléki lakosság néprajza
Bp. 1902.
2. Herman Ottó: A Balaton halásztopográfiája /Földrajzi Közlemények 1892. 218—223.

3. Balaton /Utikalauz/ Szerk.: Major Béla Bp. 1963.
4. Kovács József: A Balatonvidék múltja és regevilága Bp. 1944.
5. Csorba József: Somogy vármegye ismertetése Pest 1857.
6. dr. Csánki Dezső: Somogy vármegye Bp. 1913.
7. Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül Bp. 1905.
8. Lóczy Lajos: A Balaton környékének geológiai képződményei Bp. 1913.
9. Herman Ottó: A magyar halászat könyve Bp. 1885.
10. Misota József: Balatoni halászati adatok 1962. /kézirat/ Siófok, Halért. Váll.
11. A Balaton és környéke térképe 1:75000 Bp. 1927.
12. dr. Lukács Károly: A Balaton halásztopográfiája. Halászat 1933. 21--22. sz. 97--98. old. 23--24. sz. 105--110. old.
13. Entz--Sebestyén: A Balaton élete Bp. 1942.

Jelmagyarázat

1. A bevezető részben önmagában álló arab szám = halászóhely sorszáma.
2. Két arab szám kettősponttal elválasztva, pl. 1: 326 = a forrásmunkák között felsorolt mű sor- és lapszáma.
3. [] zárójelben levő adat = történeti anyag. Utána következik a lelőhely sor és lapszáma.
4. ~ = a név megismétlődésének a jele.
5. Történeti adat forrásjelzéseként az 1927-es szám = a 11. sz. forrás vagyis az 1927-ből származó térkép.

Adatközlők:

Benedek Ferenc ny. főhalászmester Balatonszemes
Darvas Géza földműves Balatonberény
Dencs János ny. halászmester Gyenesdiás
Elek László főagronomus Siófok
Misota József ny. főagronómus Pécs
Molnár Sándor ny. halászmester Fonyód
Piller Pál tanár Zamárdi
Szabó Lajos ny. hajóvezető Siófok
Varró József ny. halászmester Tihany

A nevek megyék szerinti megoszlása:

Veszprém megyéhez tartozik: ^{1-211, 489-724-ig.} ~~1-196, 450-454, 470-659-ig.~~

Somogy megyéhez tartozik : ~~197-432, 433-449, 455-469-ig.~~
^{212-488-ig.}

1. Farkaskertek eleje [1: 327]
2. Szilfa [1: 327] A N. szilfa az 1927-es térképen még megtalálható.
3. Usztató [~ 1: 327; ~ 2: 218--223; Sarok-vonyó 12: 107] A gulyák itatóhelye volt. A birkákat nyirés „nyírás” előtt fürösztötték itt.
4. Keskény-köves [Felső-sajkódi keskeny 1: 327; Keskenykües 12: 107] Sajkód régen dülönév, ma nyaralótelep neve.
5. [sajkódi felső köves 1: 327; Felsőkües 2: 218--223]
6. [Sajkódi alsó köves 1: 327]
7. Csóka-partok [~ 1: 327; ~ 2: 218--223; ~ 1927; 12: 107] Csókák lakóhelye.
8. Jajtekerő [~ 1: 327; ~ 2: 218--223; ~ 12: 107] Népi magyarázat: Egy fát szedőgető asszonyt meg akart erőszakolni a kanász. Az asszony segítségért kiabált: Jaj /meg/teker ő! [Nevét a régi kézzel hajtott kis kötéltekerőtől kapta, melyet az egyik szárnyon, az itt nagyon erős folyás miatt csak kínosan tudtak hajtani. 12: 107.]
9. Sárga-part eleje. A partfal színéről nevezték el.
10. Ráta [Öreg ~ , Kis ~ 1: 327; ~ 2: 218--223; Bivalyitató 12: 107] Ráta dülönév
11. Gurbicsa [Öreg ~ ; Kis ~ 1: 327; ~ alja 2: 218--223 12: 107] Hegytető neve.
12. Felső-Szarkád [~ 1: 327; Felsőszarkány 2: 218--223; ~ 1927. Felsőszarkád 21: 107] Dülönév
13. Klubház eleje [Szarkád-erdő 1927]. Mai nevét a horgásztanyáról kapta. Szarkád-erdő erdőrésszeve, szarkák lakóhelye.

14. Gömbölű-kő [Gömbölyűkő 1: 327; Gömbökő 2: 218--223; Gömbölű kő 1927; Gömbölűkő 12: 107] A fenéken sok a gömbölyű kő.
15. [Felső-keskeny 1: 327; Keskenyvonyó 2: 218--223]
16. Alsó-Szarkád [~ 1: 327; Alsószarkány 2: 218--223; Asló Szarkád 1927; Alsószarkád 12: 107] Dűlőnév.
17. [Keskeny 1: 327]
18. [Likaalja 1: 327; Likak alja 12: 107]
19. [Sóspart 1: 327; ~ 2: 218--223] A Sósparti-hegyről nevezték el.
20. [Alsóréházi köves 1: 327; Kövesvonyó 2: 218--223]
21. [Szifák eleje 1: 327; ~ 2: 218--223] A parton sok szilfa látható.
22. [Tisztavíz 1: 327] Hamar letisztul. Alja kavicsos, köves. [13: 190]
23. [Tüskésvonyó 1: 327; Tüskés, újabban inkább Csúszott parti v. Fehér parti vonyó 12: 107] A tüskéshínárról nevezték el. Tengeri tünderhínár /Najas marina/ népi nevén: tüskéshínár.
24. Habitás [~ 1: 327; ~ 2: 218--223; 12: 107] A habitty a növényi törmelékek felhalmozódása. Túlnyomórészt nád-törmelék tartalmaz. De van más növényi eredetű habitya is. A jégzajlás után ezt a törmelék a hullámozás kiveri /kiveti/ a partra. Ezt nevezi a nép habitának, habittának, habittyának, habitásnak.
25. Rév [Hídmejjéke 1: 327] Tihany-Szántód között közkedő komp és a hajók kikötőhelye.
26. Kút [~ 1: 327 ~ / nagy mélység/ 2: 218--223; 12: 107]

- A Balaton legmélyebb pontja. Az 1927-es térképen 10,67 m.
27. Láp, Kis-láp [Kislápeleje 1: 327; Kislábeleje 2: 218--
--223] A Tihanyi-félsziget délkeleti részének neve:
Láp. /A Kisláp a Láp déli része./ Herman Ottó a Tihanyi-félsziget déli részét Láb-nak nevezi.
28. [Akadó 1: 327]
29. Öregláp [Öreglápeleje 1: 328; Öreglábeleje 2: 218--223]
A Láp középső /legnagyobb/ része. Herman Ottó tévesen láb-nak nevezi láp-ot.
30. [Csigásvonyó 1: 328; ~ 2: 218--223] Elpusztult kagylók sokasága fedi a Balaton fenekét.
31. [Szarosvonyó 1: 328; Sárosvonyó v. Szaros 2: 218--223]
Állatok itató és úsztató /fürdető/ helye.
32. [Lósvonyó 1: 328; ~ 2: 218--223; Lovas v. Lajos-vonyó
12: 107]
33. Láp eleje [~ 1: 328] A Láp előtti terület északi része.
34. Halász telep [Gunyhó eleje 1: 328; Telep eleje 12: 107]
A balatoni öt halásztelep egyike.
35. [Vastagnádeleje 1: 328; Vastagnád eleje 2: 218--223]
36. [Kupolya v. Kopasz 1: 328; Kupolya 2: 218--223] A vízszintes ingadozás után a parti mélyedésekben /a Láp mellett/ víz marad vissza /kopója, kupa, kavala, kabola/. De nemcsak a part hepehupás, hanem a vízfenéken is van itt ilyen mélyedés.
37. [Sűrű alja 1: 328; ~ 12: 107] Sötétlő, sűrű, magas bozótról [12: 107]
38. [Méheskő alja 1: 328]
39. Púp ora [Laposkő 1: 328; Cédulaház 12: 107] A vízbe

orrszerűen benyúló rész.

40. Fehér-part eleje [Fehér part: 1927] Messziről látható meredek, leszakadt partfal. Nevét a színéről kapta.
41. [Kollátkert 1: 328; ~ 2: 218--223; Kollátkert eleje 12: 107]
42. Szűrűk alja [~ 1: 328; ~ 2: 218--223; ~ 12: 107] Szűrűskert a dombtetőn. Aratás után ide hordták a gabonát.
43. Somosi-öböl [Somos 1: 328; Somos 2: 218--223] A Tihanyi-félsziget keleti oldalának egyik öble
44. [Szívemvonyó 1: 328; ~ 2: 218--223; ~ 12: 107]
45. Biológia eleje v. Biológia A Tihanyi Magyar Biológiai Kutatóintézet előtt elterülő víztükör neve.
46. Vár alja [~ 1: 328; ~ 2: 218--223; ~ 12: 107] Az Óvár déli végénél van.
47. [Öregkő 1: 328]
48. Potyogó-kő v. Tihanyi-hegy alja [Potyogókő 1: 328; Potyogókő 2: 218--223; Potyogókő 12: 107] A barlanglakások alatt a hegy omladozni kezdett. Innen az elnevezés. /Zuzós kőből áll. Ebből szedik az „úri főkötő” és a „kecskeköröm” nevű fossziliákat. 1: 75/
49. [Óvár alja 1: 328] A tihanyi Óvár előtti vízterület. „A Balaton egyik legjobban védhető helyén, a tihanyi Óváron találjuk a vidék legszebb koravaskori földvárát, amelyet a szárazföld felől meredek földsáncok védtek.” 3: 197.
50. [Sziládi szölleje alja 1: 328; Sziládi szőlő alja 2: 218--223; Kües v. Sziládi szölleje alja 12: 107] Személy-

név, egyben dülőnév.

51. Akadó [Köves 1: 328] A tófenék köves
52. Baromitató [~ 1: 328; ~ 2: 218--223; ~ 12: 107] A Tihanyi-félsziget keleti oldalának állatitatója volt.
53. [Keskenyvonó 1: 328; Keskenyvonyó 2: 218--223]
54. [Düttpart 1: 328; Düpart 2: 218--223; Dütt part eleje 12: 107] Az Óvár északi részén is látható kőomlás.
55. Ebefa v. Ebefa-bozót [Ebefa 1: 328; Ebefon 2: 218--223; Ebefa bozót 1927; Ebefa alja 12: 107]
56. [Oroszkút 1: 328] Bizánci szertartású remeték barlangja mellett levő forrás. A remetéket I. András hozta magával apósa, Bölcs Jaroszláv fejedelem udvarából, Kievből 3: 193. Régi oklevelek „uruszkó”, később „üreskő” néven említik. 4: 94. Ma Cipriánforrásnak nevezik.
57. [Gödrös 1: 328; Gödrösföld 2: 218--223] Dülőnév és nyaralótelep neve.
58. Fécskejukak v. Fécskejuk [Fecskelik 1: 328; Fecskelik 2: 218--223; Fecskelikak alja 12: 107] A magas partfal fecskék lakóhelye.
59. [Kapuk eleje 1: 328] Tájrész kezdete 1: 67. Földnyelv. völgszerű része, amely a Tihanyi-félszigetet a szárazfölddel összeköti. „Az összekötő földnyelven épített régi csatorna nyomai ma is láthatók. Ez védelmi szempontból volt fontos, mert a Balaton vize megtöltötte a csatornát, és így mint teljes sziget, könnyen védhető volt a támadások ellen. Egyidőben a csatornán felvonóhíd is lehetett. 1715-ben állítólag a csatorna még elég jó állapotban volt, és egy 1781-i térképen még a felvonóhíd is jelezve van.” 4: 82/ Noszlopi Gáspárnak 1849-ben

volt olyan terve, hogy a félszigetet szigetként védelmi célokra használja fel.

60. [Sajkaállás 1: 328]
61. Szilvási-rét [~ eleje 1: 328; ~ 2: 218--223; Szivási rét eleje 12: 107] Szilvafákkal beültetett terület.
62. Kertek eleje [~ 1: 328; ~ 2: 218--223]
63. Diós-öböl [Diós 1: 328; Diósi sarok 12: 107] Öböl neve, és a Diósdülő legmagasabb pontja Diós-tető /160 m./
64. Aszófői-sarok Keleti [Aszófői sarok 1: 328; Aszófői sarok 1927] Öböl neve.
65. Cinége, Cinége-nád v. Nád [Cinége-orr v. Fitospartalja 1: 328] Kiszögellő nádorrr, madarak tartózkodási helye, A Fitospartalja, dűlőnév 1: 63.
66. [Domján tisztása 1: 328]
67. [Fehérvíz 1: 328]
68. [Nagyfenyvei dűlő eleje 1: 328]
69. Téglaház alja Téglaevő, téglaegető a parton.
70. Vörös-földek alja [~ 1: 328] A föld vörös színű. /Permi vörös homokkő./
71. Fenek alja [~ v. Fürdő eleje 1: 328; Fenek tisztás 12: 107] Partrész, dűlő /visszahúzódó vizek tere/, amely félszigetszerűen nyúlik a Balatonba.
72. Hideg fürdő [~ 12: 107] A befolyó hideg vizéről
73. Déskametsző [~ 1: 328; ~ 12: 107]
74. [Kalótyai nádas 1: 328]
75. Baricska alja [~ 1: 328; ~ 1927; ~ 12: 107] Dűlő és csárda neve.
76. [Kőmejed alja v. Kőmejed domb alja 1: 328] Akadó

77. Füredi-sarok
78. [Füredház eleje v. Savanyóvíz 1: 328] A mai móló helyén a Balatonba messze benyúló, fából épült fürdőépület ~~A eleje~~ illetve a Kossuth Lajos ivócsarnok/ előtti vízterület.
79. Galamblövő [12: 107] Tanya Balatonfüred alatt a régebbi galamblövész sportegyesület pályája mellett volt.
80. [Kenderék alja 1: 328] Kenderáztató
81. [Vörösföldek 1: 328] /Lásd: 70/
82. [Mikói dűlő eleje v. Mikó alja 1: 328] Családnév 1: 73
83. [Sédút v. Tüskésrétek alja 1: 328; Arácsi lejáró 12: 107] A Balatonarácson keresztül folyó Séd-patak itt ömlik a Balatonba.
84. [Nemesföldi dűlő eleje v. Tisztavíz 1: 328; Arácsi tisztás 12: 107] /Ilyen nevű dűlőt nem említ dr. Jankó János./ Tiszta víz, átlátszó víz, v. amikor a fenéken sem gödör, sem akadó nincs.
85. [Tüskésalja 1: 328] Tüskeshínár
86. [Nyárfás 12: 107]
87. [Kerekedorr 1: 328; ~ 12: 107] Határrész neve, mely orrszerűen nyúlik a Balatonba.
88. Kerekedi-tisztás [Kereked tisztás 1: 328; ~ : 1927; Kereked 12: 107] Hasonló nevű öböl déli része.
89. Kerekedi-öböl [Sarok v. Kövesi sarok 1: 328; Kerekedi-öböl : 1927] A Balaton egyik öble. Alakjáról kapta nevét 1: 68
90. [Kuszkó 1: 328] Félreeső sarok 1: 70. A víz kimossa a partot.
91. [Küszöborr 1: 328] Lépcsőszerű kiszögellés.

92. [Kis-Tódi nád eleje 1: 328]
93. [Mária-szobor eleje 12: 107] Az Angolkisasszonyok fürdője 1: 107
94. Fehérvíz [~ 1: 328; ~ 12: 107] A csopaiki volt apácakolostorral egyvonalban fehérvöves /mészköves/ a part, innen az elnevezés.
95. Kőkoporsó [~ 12: 107] A csopaki vasútállomástól délre „az ún. Kőkoporsó-dombon számtalan római emlék mellett művészi ékítményekkel díszített kőkoporsót találtak.”
4: 62
96. [Sutton 1: 328]
97. [Akadó 1: 328]
98. [Nagyvérét alja 1: 328]
99. Paloznaki-öböl [~ 1: 328; ~ : 1927; Sarok 12: 107] szintén a Balaton egyik öble.
100. [Or eleje 12: 107] A vízbe kiugró partszakasz 1: 107
101. [Káposztáskertek alá 1: 328]
102. [Sédut eleje 1: 328]
103. [Szerdahely alja 1: 328] A Balatonba benyúló földrész és dűlő neve: Szerdahely. Régen falu volt 1: 78
104. [Szerdahelyi akadó 12: 107]
105. [Vöröspart 1: 328]
106. [Dördőhát 1: 328] Visszhangjáról
107. [Likak eleje 1: 328]
108. Körtefák eleje [~ 12: 107; Szerdahelyi körtefák eleje 1: 328] Néhány évvel ezelőtt a Paloznaki-öböl keleti oldalának nádas orrával egyvonalban hat öreg vadkörtefa állt.

109. Szerdsheji-öböl [~ 1927] A Balaton egyik öble.
110. [Mélyvíz 1: 328]
111. [Piárista vonyó 1: 328] A szerzetesrendé volt.
112. [Csapás eleje 1: 328]
113. [Nemes birtokosok vize 1: 328] A név a feudális birtokviszonyokat tükrözi.
114. [Eklézsia vize 1: 328] Egyházi tulajdon volt.
115. [Kishelyi dülő eleje 1: 328]
116. [Suatagi dülő 1: 329] A dülő neve az 1927-es térképen: Sugatag.
117. Liliomos, Liliomos eleje [Liliomsarok 1: 329; Liliomos 12: 107] A náas és a part között mocsaras, sásos rész húzódik. A Liliomos-tanya a valamikor itt virágzó tündérrózsa /*Castalia*/ és a sárga tavirózsa /*Nuphar*/ virágairól kapta nevét. /„A mai halásztelep előtt.” 12: 107/
118. Alsóórs-fürdő [Fürdők eleje 12: 107] A fürdőtelep előtti vízrész neve.
119. Séd eleje [Sédjárás eleje 1: 329; Sédjárás 12: 107] Egy picipatak csörgedez itt a Balatonba. Alsóórsön folyik keresztül. /„A vasútú sorompó előtti Séd-patakról.” 12: 107/
120. [Kasték eleje 1: 329]
121. [Zsebők 1: 329]
122. [Gunyhó eleje 1: 329; ~ 12: 107] Halászgunyhóról, aminek nyoma sincs má. 12: 107
123. Három-pincék [Három pincék eleje 12: 107] A szőlőhegy oldalában három, nádtetős pince van egymás fö-

lött, egyvonalban.

124. [Laki út v. Köves 1: 329] Cserelak erdőrésze neve. Ide vezet a Laki út.
125. [Diósalja 1: 329]
126. Telekfő [~ 1: 329; ~ : 1927] Dúlónév. Telektői-szőlő 1: 49
127. Tor alja [~ , v. Tóri gyöp alja 1: 329; Torajja 12: 107] Hasonló nevű dűlőről. /Az alsóörsi ún. Tór-i szőlőhegyről" 12: 107/
128. [Szőlőhegyi csapás eleje 12: 107]
129. [Burjánlikak alja 12: 107] /Az utépítésnél levágott partba épített búvóhelyekről/ 12: 107
130. Régi-kőberakó [Bányaalja 1: 329; Kőberakodó 12: 107] A káptalanfüredi vasútállomástól nyugatra iparvasút vezetett egészen a nádasig, illetve a partig. Itt rakták uszályokba az építéshez szükséges vörös követ.
131. [Itató 1: 329]
132. Káptalanfüred A vasútállomástól északkeletre elterülő vízterület.
133. [Csárda alja 1: 329] A régi Zala és Veszprém vm. határán csárda állt. Egyik fele Veszprém, a másik fele Zala megyéhez tartozott. Betyárok búvóhelye volt. 5: I. 103--108.
134. [Kis féta 1: 329]
135. [Almádi akadó 12: 107]
136. [Feketehegy alja 12: 107]
137. Szanatórium eleje. Ma gyermeküdülő a kikötőtől nyugatra.

138. [Fürdő eleje 1: 329; 12: 107] A régi „Fürdőház” előtti vízterület. Régi szokás szerint a Balaton vizére épült, és fahídon jutott a fürdőző a fürdőházba.
139. [Hajóhíd eleje 1: 329; /Almádi/Híd eleje 12: 107] A mai kikötő előtti vízterület.
140. Régi-halász-háza [Gunyhó eleje 1: 329] A régi halászkunyhó előtti rész.
141. Buda tava [~ 1: 329; ~ 12: 107] Balatonalmádi egyik nyaralótelepe, egyben csárdanév is.
142. [Sárganád eleje 1: 329; ~ 12: 107]
143. [Kis-fürdő 1: 329]
144. [Sósparti eleje 1: 329; ~ 12: 107]
145. [Három pince eleje v. Akadó 1: 329] Három pince van egymás mellett. Akadó
146. [Borjú déllő 1: 329] Állatok pihenőhelye.
147. [Nagyfétős 12: 107] /Állítólag pörös kistanyák, egyik gazda féltette a másiktól. 12: 107/
148. [Kisfétős 12: 107]
149. Fűzfő-nyugati Nyugatnak azért nevezik, mert keletről nyugat felé húzzák a hálót. Tehát nemcsak azért, mert az öböl nyugati részén van a halászóhely. Tulajdonképpen az öböl keleti részét halásszák ilyenkor. /Lásd a rajzot!/
150. Fűzfői-sarok [Fűzfő v. Sarok 1: 329; [Fűzfői sarok: 1927; Sarok 12: 107] A Fűzfői-öböl legszűkebb része.
151. Fűzfő-keleti Itt olyan keskeny az öböl, hogy nem tudják a szokásos módon húzni a hálót. Itt nyugatról kelet felé húzzák a hálót. Tehát az öböl nyugati részét

halásszák /Lásd: 149/

152. [Körtefás 1: 329; Körtefák eleje 12: 107]
153. [Rossztemplom eleje 1: 329] A Mára nevű hegyen lévő templom omladozó romjai. A monda szerint a templom harangjait, a törökök elől menekülő lakosság, a Balatonba süllyesztette. A harangok a Balaton viharának kitörése előtt a vízből felbúgó vészjelző hangjuk által sok-sok esztendőn keresztül figyelmeztették a vizen lévő halászokat menekülésre. A veszedelmes idők elmúltával sokszor keresték a vízbe süllyesztett harangokat, míg az 1870-es években meg is találták, ki is emelték az egyik harangot, mely azóta Balatonkenese templomában van. 4: 54--55
154. [Gaja 1: 329]
155. [Nyárfás 1: 329]
156. [Kis-Csöngéd 1: 329; Kis-Csöngel 12: 107]
157. [Nagy-Csöngéd 1: 329; Nagy-Csöngé 12: D7]
158. [Forrómal eleje 1: 329] Délre néző hegyoldal neve.
159. [Hollósvölgy 1: 329]
160. Csuszás eleje [~ 12: 107] 1912-ben a part leomlott. A vonat is belecsúszott, belefordult a Balatonba. Azóta ezt a partrészt Csúszásnak nevezik.
161. [Má v. Mára 1: 329] Hasonló nevű pusztáról. Az Árpád-korban falu volt.
162. Méggyes [~ 1: 329; ~ 9: 74; ~ 12: 107] Független partszakasz. A parton sok a gyümölcsfa, főleg a meggy.
163. Itatói [Itató 1: 329; ~ 9: 74; ~ : 1927] A magas part-

falban völgyszerű bemélyedés van. Itt vezették le az állatokat itatni.

164. Csikvándi-telep Földbirtokos nevérol.

165. Törökverő v. Kenesei lukas part eleje [Törökverő 1: 329; Törökverő 9: 74; Törökverő: 1927; Törökverő 12: 107]

A függőleges partfalban barlangszerű vájatok, üregek találhatóak, melyet a nép „tatárlikaknak” nevez, és azt tartja róluk, hogy a tatárok, illetve a törökök elől menekült a falu népe. Jánkó János /1: 169--175/ megállapította, hogy ezek az üregek a föld szegény népe által mesterségesen készített barlanglakások voltak. 1861 óta a Balaton vize a partoktól mintegy 200 m-re visszahúzódott, úgyhogy most már a meredek oldalban lévő üregek megközelíthetetlenek.

166. [Fehérhábittyó 1: 329] A növényi törmelék az iszaptól szürkésfehér bevonatot kap. /Lásd 24/

167. [Csapás eleje 1: 329]

168. [Dapsa 1: 329] Határrész Kenesén.

169. [Pörös 1: 329; ~ 9: 74; ~ : 1927] Dülő neve. Pörös-ködéssel kapcsolatos.

170. [Élespart eleje 12: 107]

171. [Csurgó 1: 329] Vízfolyás. /Csörgő, mert „a víz igen vastagon dobálja fel magát.” 1: 60

172. [Klétás v. Krétás nád 1: 329] Az iszaptól a nád szára szintén fehér bevonatot kap.

173. [Közvonyó 1: 329]

174. [Öregtanya v. Morvai kiállítás 1: 329]

175. Nád eleje [Papnád, Papnádorr 1: 329; Papnád 9: 74]

- Nagyon dús, magas és széles sávú itt a nádas. Itt ful-
ladt a Balatonba egy pap.
176. [Temető alja 12: 107] A temetőben, fent a magas part-
falon, Soós Lajos költő vörös homokkőből készült em-
lékműve messziről látható.
177. [Híd eleje 1: 329] A kikötő előtti vízrész.
178. [Liba-déllő [~ v. Libamező 1: 329] Amikor még nem
volt ezen a helyen a strand, a község összes libáját ide
hajtották le. A régi, rendkívül kiterjedt Balaton-parti
libatenyésztés emlékét örökítette meg ez a név.
179. [Kenesei falu alja 12: 107]
180. [Keréknádeleje 1: 329] A nádas alakjáról kapta nevét.
181. Gyökeres [~ v. Borjuszáros 1: 329; ~ 9: 74; ~ 12:
107] Függőleges, alámosott a part. A parton lévő fák
maga vízállásnál a vízben állnak. Amikor a víz vissza-
húzódik, a fűzfák gyökerei kilátszanak a földből. In-
nen az elnevezés. Különben a part sáros, zsombékos.
182. [Csapás 1: 329; Itató csapás 12: 107]
183. Csiker-rét [~ 1: 329; ~ : 1927] Családnév. /Jankó
is említi 1: 172/
184. Matacs-torok [~ v. Macsaktorok 1: 329; ~ 9: 74;
Macskatorok : 1927; Csittényalja 12: 107] Az 1927-es
térkép tévesen jelzi ezt a helyet. A monda szerint a
X. században a Csittény-hegyen Matacs pogányvezér föld-
vára állt.
185. Magos-parti [Hegymagas 1: 329; ~ 9: 74] A partfal itt
a legmagasabb, 189 m.
186. Némésné-asszony-hátvágánya [Nemesné vágánya v. Megyesarok

1: 329; Nemesné v.....a ványa 12: 107] Az alagút mellett^a magas partfalban éppen olyan völgyszerű bevágás van, mint Nemesné háta folytatása. /rég, 50 év előtti köv^é kenesei halászgazdánéról 12: 107/

Itt volt valamikor Fejér és Veszprém megye határa. /A halászok az akarattyai szilfa /189/ és a tihanyi templom közötti képzeletbeli vonalat fogadták el régen megyehatárnak./

187. [Jónáslik 1: 329] Barlanglakás
188. Romlott-part [Romlás 1: 329] A Balaton-part nagy szakadéka „a lősz omlásaitól tönkremenő erdőrész” /1: 76/, mely a tóra nyílik.
189. Akarattyai-nagy-fa eleje v. Akarattyai-alagút [Nagyfa eleje 12: 107] A népmonda Mátyás királlyal is összefüggésbe hozta. Az öreg szilfa tanúja volt az 1532. jan. 1-ére Kenesére összehívott országgyűlésnek. /Hosszúmező/ A nép Rákóczi fájának nevezi, mert szerintük Rákóczi e fához kötötte a lovát. A Rákóczi fával kapcsolatban helytálló, hogy 1707-ben Béri Balogh Ádám Kenese határában a Hosszúmező néven ismert téren jelentős csatát nyert Rabutin császári tábornok felett. Az öreg szilfa korhadó részét 1870-ben a Történeti Társulat intézkedésére bádoglemezzel fedték be, 1875-ben emléktáblával látták el. /22 m magas és 742 cm kerületű/ 4: 48--49. 1970-ben pusztult el.
190. Fehér-part [~ 1: 329; ~ : 1927] A Mezőföld talaját építő agyag és fősárga löszrétegek messziről fehér színt mutatnak. Ezek a falak 50km-ről is jól láthatók.
181. [Nagylik 1: 329]

192. [Akarattyai itató 1: 329; ~ Akarattyai csapás 12: 107]
193. [Kajári kis itató 1: 329]
194. [Kajár likja 1: 329]
195. [Csucspart eleje 1: 329]
196. Aludtejes [~ 12: 107] A függőleges partfal sárga lösztalaja megszakad. Itt van most az akarattyai strand lejárata. A talaj agyagos, szürke színű. Ha a hullámzó víz felkavarja, a víz is ilyen lesz.
197. [Két nádköze 1: 329; ~ 12: 107]
198. Kenyő-földes [~ 1: 329; Kenyőföldes 12: 107] Az agyagot régen a földes szobák és padlások tapasztására használták /agyagsár, sikalóföld/
199. Bokri [~ 1: 329; ~ : 1927] Részben telepített, részben vadon nőtt fás, bokros terület völgyszerű bevágásban. Akadó.
200. [Simonlakás eleje 1: 329; Aligai csapás Simon-lakás 12: 107] A Simon-család barlanglakása volt a múlt század második felében /1: 169--170/ /az aligai magaspartba vájt lyukban lakott az öreg Simon, eresztős halász, akit még ma is emlegetnek Siófokon [12: 107]
201. Aligai-lejáró [Magas őrház eleje 12: 107] A függőleges parti rész megszakad. A fenék megváltozik. A vasútállomáshoz szűk völgy vezet.
202. Nád eleje [~ 12: 107] A nád elejének keleti oldalánál a tófenéken mélyedések vannak. A nádas kb. 4-500 hosszú, 50--60 m széles és elég ritka. /Igen goromba akadó, nagyon tépi a hálót. 12: 107/
203. [Gunyhó eleje 1: 329]

204. [Nagy Bokros 1: 329; Nagybokri v. Gyöpös eleje 12: 106] /régen vadrózsabokrok tömegesen a rétenés a part alján/ 12: 106. Akadó.
205. [Kis Bokros 1: 329; Kisbokri 12: 106] Régen vadrózsabokrok a part aljában. 12: 106. Akadó
206. Hágicsó [~ eleje 1:329; 12: 106] Lépcső feljáró a Balatonvilágosi őrházhoz, most állomáshoz. Akadó.
207. [Tubalakás 1: 329]
208. [Fészereleje v. Határ 1: 329; Fészter eleje 12: 106] Balatonvilágos és Balatonaliga határa. A part mellett fészter állt. /Most világosi nagyvendéglő 12: 106]
209. [Három akadó 1: 329; Határi akadó 12: 106] A gamászai és a világosi puszták határán 12: 106.
210. Csárda eleje [Csárda alja v. Gamászai kihúzó v. Gamászai csárda eleje 1: 329; ~ 12: 106] /gamászai csárda, most birka skol 12: D6/. A század elején csárda volt, itt, ma üdülő.
211. Határ v. Határi-kő v. Kis-híd eleje [Kőhíd eleje 1: 329; Kühíd eleje 12: 106] A domb tetején határkő a gamászai szabadi határt jelölte. Ma Somogy és Veszprém megye határa húzódik itt. Akadó.
212. Sorfák eleje [~ 1: 329; ~ 12: 106] Ha a jegenyefákat a halász a vízről nem egysorban látta, a háló elakad. Erre nagyon kellett vigyázni. A Siófok felé eső részen a tófenék tiszta.
213. [Tavali akadó v. Sóstói kihúzó 1: 329; ~ 12: 106] A Sós-tó és a Sóstói-major előtti akadó.
214. Cséplő [~ akadó 1: 329; ~ akadó 12: 106] A halászok

úgy tudják, hogy egy Cséplő nevű vasúti őrtől kapta a nevét. Csorba József: Somogy vm. ismertetése /1857./ c. művében azonban már ír a Nagycséplői-akadóról. Tehát e névnek más jelentése is van. Ti. Akkor még nem épült meg a Déli-vasút.

215. Sáros [Nagy ~ 1: 329; Nagy ~ 12: 106] Amikor a jég-torlaszok feltorlaszolódnak, a hullám aláver a jégnek, és a sár, amely megkeményedett, megakasztja, esetleg elszakítja a hálót.
216. [Vashíd eleje 1: 329]
217. [Kissáros 1: 329; Kis-Sáros 12: 106] Iszapos fenekű.
218. Csúcsos-part eleje [Csucsospart eleje 1: 329; Csúcsos part eleje 12: 106] Urasági présház a tetőn.
219. [Gunyhó eleje 1: 329; ~ 12: 106] Régi halászgunyhók az apróbérlők idejéből 12: 106.
220. [Zacgeros 12: 106] Az adándi Satzger földbirtokos-család fürdőháza 12: 106. Bálványoson is volt birtokuk.
221. [Bakterház eleje 1: 329]
222. [Baszövölgy 1: 329; B...övölgy 12: 106] Régi halász-csintalanságok színhelye 12: 106
223. Tetű-völgy [~ v. Tetüölő 1: 329; ~ 12: 106] Régen a vándorok, koldusok kiérve a faluból, itt dobálták el ócska ruhájukat, és azt a faluban kapott jobb ruhával cserélték fel. /Vándorlegények pihenője és fürdője 12: 106/
224. [Huktbakterház eleje v. Hukk eleje 1: 329; Hukk-eleje 12: 106] Egy Huck nevű, régen meghalt vasútiőr lakott itt. 12: 106.

úgy tudják, hogy egy Cséplő nevű vasúti őrtől kapta a nevét. Csorba József: Somogy vm. ismertetése /1857./ c. művében azonban már ír a Nagycséplői-akadóról. Tehát e névnek más jelentése is van. Ti. Akkor még nem épült meg a Déli-vasút.

215. Sáros [Nagy ~ 1: 329; Nagy ~ 12: 106] Amikor a jég-torlaszok feltorlaszolódnak, a hullám aláver a jégnek, és a sár, amely megkeményedett, megakasztja, esetleg elszakítja a hálót.
216. [Vashíd eleje 1: 329]
217. [Kissáros 1: 329; Kis-Sáros 12: 106] Iszapos fenekű.
218. Csúcsos-part eleje [Csucsospart eleje 1: 329; Csúcsos part eleje 12: 106] Urasági présház a tetőn.
219. [Gunyhó eleje 1: 329; ~ 12: 106] Régi halászgunyhók az apróbérlők idejéből 12: 106.
220. [Zacgeros 12: 106] Az adándi Satzger földbirtokos-család fürdőháza 12: 106. Bálványoson is volt birtokuk.
221. [Bakterház eleje 1: 329]
222. [Baszövölgy 1: 329; B...övölgy 12: 106] Régi halász-csintalanságok színhelye 12: 106
223. Tetű-völgy [~ v. Tetüölő 1: 329; ~ 12: 106] Régen a vándorok, koldusok kiérve a faluból, itt dobálták el ócska ruhájukat, és azt a faluban kapott jobb ruhával cserélték fel. /Vándorlegények pihenője és fürdője 12: 106/
224. [Huktbakterház eleje v. Hukk eleje 1: 329; Hukk-eleje 12: 106] Egy Huck nevű, régen meghalt vasútiőr lakott itt. 12: 106.

225. Balaton-völgy A sóstói állomásnál megszakad a partfal, és egy völgy húzódik egészen Szabadiig. A halászok számára jó tájékozódási pont.
226. Szenatórium eleje A szabadi Bezerédy szenatórium, az első világháború alatt orosz hadifoglyok építették.
227. [Sáfránkert 1: 329; Sáfránykert 1: 106] Régen valamikor sok sárga-virágos bokor volt a mai villák helyén. 12: 106.
228. Bubla-nád [~ eleje v. Kisnád eleje v. Kisnadas 1: 329; ~ -eleje 12: 106] A 19. században élt egy Bubla nevű halász. Akkor a kerek nádas szigetként emelkedett ki a Balatonból. Ma már összefügg a parttal. /Régi, híres orvhalász, aki ebben a már kiveszett nádasban szokott pontyokra „tapogatózni” 12: 106/
229. [Csoprtosfák eleje 1: 329; Csoportfák eleje 1: 106] Ezek a fák sem állnak már 12: 106.
230. Csillapító eleje [Itató v. Csapási bakterház 1: 329; Itató csapás 12: 106] A vasúti jelzőrendszerre vonatkozik. /lassíts!/ Minden őrház mellett rendszerint lejáró v. csapás vezetett a Balatonhoz. Tehát az állatok itatóhelye is.
231. Kis-nád eleje [Nagynád eleje 1: 329; Nagy nád eleje 12: 106] Így változik az elnevezés. Jankó János és a 30-as években Nagynád, 1945 után Kisnád, és ma megint Nagynád elnevezést érdemelne, mert félszigetszerű nád-tenger borítja ezt a területet.
232. [Harcás 1: 329; ~ 12: 106] Jó harcsefogyó hely. A téli halászat emléke él ebben a névben 12: 106.

233. [Kisharcsás 1: 329]
234. [Csillapító v. Csöndesítő 1: 329; Csillapító eleje 12: 106] Vasúti szemafor.
235. Vízszűrő A siófoki vízmű innen kapja a vizet. /Vízki-vételi hely./
236. [Faluvégi csapás 1: 329; 12: 106]
237. Erzsébet-fák eleje Erzsébet királynő emlékére ültették annakidején a két sor fát, mely kb 4--5 m-es utat fog közre. /Ma a Motelhez és a Motel étteremhez vezet az út a vasúti töltés és a Balaton között.
238. Nagy-strand eleje v. Szabad-fürdő A régi községi szabadfürdő előtti rész. /Lehet, hogy 10 év múlva szalldasor lesz ennek a halászhelynek a neve!/
A
239. [Szabad itató 1: 329] A Sió folyón
240. [Három fűzfás 1: 329] A Sió folyón
241. [Határ 1: 329] A Sió folyón
242. Sió-torok [Siótorok v. Sió eleje 1: 329] A Sió-csatorna előtti rész.
243. [Telep eleje v. alja 1: 329; Móló mellyéke v. telep eleje 12: 106] /Telep alatt halásztelepet értettek. 12: 106/
244. Vilma-telep Valamikor Balatonkilitihez tartozott. Vilma-telep későbbi neve Balatonújhely, Balatonszéplak, ma Siófokhoz tartozik.
245. [Kutyatejes 12: 06] A réten sok kutyatej-virág volt. 12: 106.
246. Pörgettyűs-ház eleje v. Disznósáros v. Disznószaros [Disznószaros 1: 329; Disznósz...s 12: 106] A múlt században itt legeltették, fürdették, itatták a serté-

- seket. A parton régen lóversenytér volt. Az I. világháború után parcellázták. Az egyik házon szélkerék volt. Így oldották meg a vízellátást és a villanyvilágítást. Innen a másik elnevezés.
247. Keresztfai csapás [Körösztfejő csapás 1: 329; Keresztfái csapás 12: 106] A Töreki-puszta felé vezető úton egy kiliti család fakeresztet állíttatott fel. /Janó János az ilyen nevű dűlőt a falu belsejében jelöli Keresztfai-dűlő néven 1: 42/
248. [Fenyves eleje 1: 329]
249. [Kis harcsás 1: 329]
250. Csibe-telep A század elején nádtetős épület volt a lóversenytér nyugati végén.
251. Lidó eleje Homokos part, nagyon sekély volt itt a víz.
252. [Ujpusztai csapás v. Ujpuszta eleje 1: 329; Ujpuszta eleje 12: 106] A Balatónujhelyi Áll. Gazdasághoz vezető út.
253. Kukacos [~ 1: 329; ~: 1927] A gyerekek itt szedték a kukacot a horgukra 1: 70. Dűlőnév is.
254. Uj-puszta-fojó eleje [Folyó eleje 1: 329; Kukacos-folyó eleje 12: 106] Az új-pusztai /régen Somogyfok-puszta/ berek befolyója. Az áll. gazdaság innen kapja a vizet.
255. [Nagy-Harcsás 1: 329; Harcsás 1: 106]
256. Szarkafészkes [~ v. Szarkafészkek eleje 1: 329; 12: 106] Az öreg kanadai nyárfákon igen sok a szarkafészkek.
257. [Fogasos tanya 1: 329] A fenék köves. A fogas szívesen tartózkodik ezen a területen.

258. [Csapási baktárház eleje 1: 329]
259. [Endrédi határ v. Határszél 1: 329; Határ 1: 106]
Valamikor Balatonendrédnek is volt Balaton-partja. /Az apátsági és a káptalani Balaton határa. 12: 106/
260. Tóközi-fojó eleje v. Tóköz alja [~ 1: 329; Folyó eleje 12: 106] A Tóköz-pusztá felől folyó árok vize torkollik itt a Balatonba. /Tóközpusztai metszés, vagyis lánvezető árok. 12: 106/
261. Rossz-ház alja Három félig kész ház állott a parton. A jégtorlás még ezt is lerombolta.
262. Nagycséplő
263. Kut-völgy eleje [~ 1: 329; 12: 106] Hasonló nevű völgy, rét, dűlő Zamárdiban.
264. Fűzfák eleje [~ 12: 106] Hatalmas fűzfák álltak a parton. Már kivágták.
265. Nádor Nádas beszögellés
266. Tanárok háza Nagy szürke, emeletes ház. Ma a fővárosi gyerekek tanulnak itt.
267. [Szőlők alja 1: 329]
268. [Itató 12: 106]
269. Templomi-akadó [Körtefai akadó 12: 106] A múlt században egy kőszállító uszály süllyedt el ezen a helyen.
270. Zamárdi falu eleje [Falu alja 1: 329; Falu csapás 12: 106]
271. Nagy-pince alja [Pince eleje 1: 329; Nagypince eleje 12: 106] Káptalani tulajdon volt régen a zamárdi nagypince a Kőhegy oldalában.

272. Bakacs v. Bakacs eleje v. Zamárdi-akadó v. Bitófák eleje [Bakacs eleje v. Bitófa eleje 1: 329; Bakacs 12: 106] Bakacs a háromélű sás neve. Bakacs tulajdonképpen Tihanyban van. Műakadó. Kosarakat rakták a vízbe, és kövekkel rögzítették. A révhez vezető út mellett hajdan bitófa állt a gonosztevők elrettentetése céljából. /Igy nevezik azokat a gyökereket, torzsokat, amelyeket a halász a víz alatt, ezen a részen nagy számmal talál: „olyan bakacsos az alja a tanyának.”/ [12: 106]
273. Leveles [~ 1: 329; ~ : 1927]
274. [Öregcsúcs 1: 329] Az Öreghajlás-erdő csúcsa, legmagasabb pontja 235 m.
275. Cifréhíd Mélyen benyúló híd maradványa és töltésvonala. „Háromnegyedrészig” átéri a Balatont. Belső végénél sikér púp „homoklerakódás” van a víz alatt. Római eredetű vagy a múlt századi szántódi hajóállomás elkezdett, de abbahagyott építkezésének emléke. Emberderék vastagságú fekete oszlopai az 1922--23-as száraz évjáratban kilátszottak a vízből. Régen nagyvásárok alkalmával a komp kötött ki itt. Erdemes megnézni az 1927-es térkép mélységvonalait. Kb. 1200 m-t be lehet lábalni a Balatonba. A 2 m-es mélységvonal a tihanyi halászteleppel /34/ egyvonalban van. /Lásd még Somogyi Szemle 1965. 2. sz. Móricz Béla: A szántódi rév 58--65. old. /Nem tévesztendő össze a „kiállóval”, mely nem a szántódi révben volt, hanem a vasútállomás előtti parton, ahonnan egyszerű deszkahíd vezetett a Balatonba, és a hajóra

való fel- és onnan kiszállás csónak segítségével történt. /Lukács Károly: Siófok c. művéből./

276. Cifra-hidi akadó A 2 m-es vízben
277. [Ré mellyéke 12: 106]
278. Négy-szálás [~ 1: 329; ~ 12: 109] Halász műszó.
Ilyen hosszú a halászhajó kötele. Négy szál, azaz 400 öl.
279. Nád-or A révtől nyugatra kiszögellő nádas.
280. Sáros [Zamárdi sáros v. Süllyedt láp 1: 329; ~ 12: 109] A nyugati vihar sok iszapot sodort ide, elmocsarasodott.
281. Mávosz eleje A MÁV négyemeletes üdülője előtti rész.
282. Köröshegyi-határszél [~ v. Lámpás eleje 1: 329; Határ 12: 109] Köröshegy és Zamárdi határa.
283. Köröshegyi-víz Régen Köröshegynek 100 öles lejárója volt a Balatonhoz. Itt volt a Széchenyi család strandja. Nem messze volt az állatok itató és fürdető helye is. Balatonföldvárhoz tartozik.
284. Szappangyár eleje Köröshegyen a volt főjegyző szappangyárat létesített. A gyár a mai 7-es műút mellett Szántód és Balatonföldvár között volt. Ma üdülő van a helyén.
285. [Gyékényes 1: 329] Gyékény, nádas fedt még most is ezt a területet. Most kezdik parcellázni. Egyik részén megépült az új balatonföldvári strand.
286. [Fürdő eleje v. Strand eleje 12: 109] A 30-as években Balatonföldváron a mólóban, a Galamb-sziget mellett volt a strand.
2871. Móló mellyéke 12: 109]

288. [Folyó eleje 1: 329; ~ 12: 109] A Kőröshegy felől folyó Séd, más néven malomárok itt torkollik a Balatonba.
289. [Gránárium eleje v. Földvár alja 1: 329] Hatalmas magtár volt a Kupa vezér /ma KISTEXT üdülő/ szálló mellett.
290. Földvári-villák eleje [Villák eleje 12: 109] A magas parton a múlt század végén és a század elején épült főúri villákról kapta nevét.
291. [Sánc eleje 1: 339] Kelta földvár a magas partfalon. A földsáncok még ma is láthatók.
292. Földvári-nád eleje [Nád eleje 12: 109] Hatalmas nádtenger a Balatonföldvár nyugati részén épült modern strandtól a szárszói határig.
293. [Szárszói határ v. Határszél 1: 329; Határ 12: 109] Balatonföldvár és Balatonszárszó határa.
294. [Élespart eleje 1: 329] Itt a partfal függőleges.
295. [Tors v. Tors eleje 1: 329].
296. Fekete-part [~ eleje 1: 329; ~ : 1927] Fekete-pusztá-ról nevezték el. 1: 62
297. Szárszói-akadó [Akadó 12: 109] Két km hosszú, 100 m széles mesterséges akadó, a parttal párhuzamos. A marásnál kezdődik. A 293-tól a 303-ig húzódik. /Itt helyezik el a süllőfészkeket./
398. Som-rét [~ út eleje 1: 329; Somrét 12: 109] Növénynévről.
299. [Laposrét eleje 1: 329] Két „hegy” között levő lapos rét a parton. Az erdőig lehet látni.
300. Likas-part eleje [~ v. Verespart 1: 329; ~ 1927.

- Likas part alja 12: 109] Parti fecskelyukakkal tarkázott magas löszfal.
301. [Irtás 1: 329; ~ eleje 12: 109] A part alján húzódtak akácás kiirtásának emlékét őrzi. 12: 109
302. Szárszó eleje [Falu eleje 1: 329; Falu alja v. Fürdő eleje 12: 109] A vasútállomás előtt 1945 előtt új strand épült.
303. Szárszói téglagyár [~ 1: 329 Gyár eleje 12: 109] Régen réglagyár volt. Ma Kósa-ház a neve. /A múlt évben lebontott szárszói mészhomok téglagyár 12: 109/
304. Piros-ház eleje Piros színre meszelt ház a Nagy-meccés-től kb. 300 m-re keletre.
305. [Dömeszaró 1: 329] Szárszói dűlőnév. Személynévi eredetű.
306. [Bódé eleje 12: 109]
307. Usztató eleje [~ 1: 329; ~ 1927]
308. Nagy-meccés [Hajó melléke v. Metszés eleje 1: 329] Nagy-meccés v. Büdös-gáti-befojó előtti rész.
310. [Töltés melléke 1: 330; Töttés 12: 109] A két meccés között a víz alatt egy régi móló „... van az ájtatos szerzetesnek Öszödről Dörgitsére.” 5: 52. A piaristák egykori rakodó kikötője, ma már vízzel borítva, csak nagyon kicsi víznél bukkan elő. 12: 109
309. [Határ széle v. Határszél melléke v. Öszödi határ 1: 329-330.]
311. Kis-meccés v. ~ eleje A Nagy-meccéssel párhuzamos kis árok.
312. [Öszöd alja v. Préshá eleje 12: 109] Az öszödi piaristák

szőlője.

313. Döcskü tanya [Böcskü 1: 330]
314. [Prekáczká eleje 12: 109] Vasúti ór neve.
315. [Sornyákfa 1: 330] Fasor.
316. Mosó v. Csapás eleje [Csapás v. Mosó 1: 330] Az őszödi gulya lejárója, itatója, fürdető helye. Az asszonyok is s itt ~~szoktak~~ mostak.
317. Nagy-ház eleje A mai Minisztertanács Üdülő kétszintes épülete.
318. [Határ v. Határszél 1: 330] Ószöd és Szemes határa volt. A két község ma már egybe épült, és közigazgatásilag is egy község.
319. [Vörös házhely 1: 330] Az első szemesi villa alapja.
320. Szemési-villák alja [Villák sarka 12: 109] A felső fürdőtelep villái a magas partfalán.
331. Bagolyvár eleje [Bagolyvár alja 12: 109] A kelta földvár helyén törökkori vár épült. A török 1570-ben hozta helyre. 32 évi csatározás után azonban újra romba olt. A romokból br. Hunyadi Antal 1742-ben a szemesi rk. templom hajóját építette fel. A várról négy nemzetközi békekötés emlékezik meg. 3: 313; 4: 195; 6: 40; 8: 522. A romvár helyén Vajdita Alajos építtet villát 1898-ban. A következő tulajdonos Kohléner Barna adja a Bagolyvár nevet.
322. [Halászcserda eleje 12: 109] A mai Vigadó helyén volt.
323. [Mosó 1: 330] A mólótól keletre. Itt mostak a szemési asszonyok.
324. Csapás eleje v. Móló melléke [Csapás eleje 1: 330;

- Móló mellyéke 12: 109] Régen a Balaton mellékét a mólótól nyugatra Hunyadi-telepnek nevezték. Az uradalomból ide hajtották le a „csapáson” az állatokat. Sokáig birka- és libalegelő volt ez a terület. A 20-as évek elején parcellázták.
325. Rét-alja [~ 1: 330] az 1860-as térkép Kertallyai néven tünteti fel ezt a dűlőt.
326. Grófi-kabin eleje A mai Tüker és ÉpGép üdülővel egyvonalon 1945 előtt bent a Balatonban állt /mint a többi fürdőház/ a Hunyadi grófok fürdőkabónja.
327. [Szőlők sarka 12: 109]
328. Szőlők alja [~ 12: 109] Hunyadi grófi szőlők eleje 12: 109.
329. Gunyhó-melléki-két-tanya [~ 1: 330] A mai Mávosz üdültől kb. 200 m-re nyugatra nádból készült halászkunyhó, illetve telep állt. Itt hasították, sózták és innakon szárították a halat. Lógós mérleggen mérték, és innen szállították el az ország különböző részeire. 2: 406.
330. Hégyes nyárfa [~ eleje 12: 109] A hatalmas egyedülálló támpilléres nyárfát már kivágták.
331. Szemesi-műakadó [Mi akadónk 12: 109] Mélyen bent van a Balatonban. Megfejlésére néha több uszály követ is felhasználnak.
332. Kis-híd eleje [~ 1: 330]
333. Dózsa eleje Dózsa bácsi vasúti ór /bakter/. Az órházban még ma is él.
334. Horvát-csapás [~ 1: 330; ~ : 1927] Ezen a helyen

táboroztak Jellasics hadai 1848. szept. 21-én. Itt kellett volna találkoznia István nádorral, aki Füredről a Kisfaludy gőzhajón jött a találkozóra. 6: 526; 7: 267--289.

Ilyen nevű csapás is van. Horvát^h nevű személyről nevezték el.

335. [Határszél 1: 330; Határ 12: 109] Balatonszemes és Balatonlelle határa
336. Nagy-fa eleje [Nagy-nyárfa eleje 12: 109]
337. Rádi-vögy eleje A mai Rád-pusztá a középkorban falu volt. Jelenleg a Balatonboglári Áll. Gazd. egyik üzemege.
338. Kis-meccés v. Vízház eleje [Kismetszés 1: 330] A Berek-ből szívja, illetve emeli át a vizet. Vízház eleje 12: 109.
339. Melegedő [~ 12: 109] Múakadó. A parttól kb. 1200 m-re. Az altalaj sóderos. A víz mélysége 3--4 m. Sokan forrásnak vélik. A maráson belül is sóderos a fenék, ezért Sóderos-nak is nevezik. A melegedő szó a halak egy különleges szokására, viselkedésére vonatkozik. Nyári kánikulában, rekkenő hőségben, teljesen szélcsendes napok déli órájában a nagyobb halak a víz felszínére húzódnak, itt mozdulatlanul, szinte mereven megállnak, melegednek, napoznak.
340. [Harmadik metszés eleje 1: 330] A Kis-meccéstől nyugatra levő ^{első} és első árok.
341. [Mélyvízi két tanya 1: 330]
342. [Akadó köze 1: 330]

343. [Fürdő eleje v. Strand eleje 12: 109]
344. [Bosnyák villa alja 1: 330]
345. Mabi eleje v. Szot eleje. MABI üdülő, ma SzOT üdülő
346. Lellei-móló-keleti Régen Tildy-tanyának nevezték, mert ezen a helyen horgászott Tildy.
347. [Uj móló eleje v. Falu alja 12: 109]
348. Lellei-móló-nyugati
349. Kútgyűrű Kútgyűrű, mely a parttól kb. 150 m-re van a fenéken. Mindaddig elszakította a hálót, míg a halászok rá nem jöttek az alattomos, rejtett kútgyűrűre.
350. [Gunyhó eleje 1: 330]
351. Honvéd-tiszti Honvéd üdülő
352. Uzói-sorompó [Kis rámpa eleje 1: 330; Kisrámpa eleje 12: 109] Kis érok, illetve befolyó hozza a vizét a Balatonba. Mellette csapás. /Állatok útja a vízhez/. Állatok úsztatója itatója volt.
353. [Boglári határ v. Határszél 1: 330; Határ 12: 109] Balatonboglár és Baltonlelle határa.
354. Téglagyár v. Téglaház eleje [Téglagyár eleje 12: 109] A balatonboglári téglagyárról nevezték el.
355. Part alja [~ 1: 330; ~: 1927; ~12: 109] A boglári Várdomb alja.
356. Rekettye eleje Rekettyés, bokros hely.
357. [Réház melléke 1: 330; Régi móló mellyéke 12: 109] Réház „révház” .
358. Két-móló [~ köze 12: 109]
359. [Töltés eleje 1: 330]

360. Tisztviselő-telep
361. Vízház [Kőkút eleje 1: 330; Vízszívató eleje 12: 109]
A Határárok vizét emeli a Balatonba. /A Balatonba szigetként épült, kövel kirakott kút. 12: 109/
362. [Csillapító 1: 330; ~ eleje 12: 109]
363. [Gunyhó eleje 1: 330]
364. [Határszél v. Csehi határ 1: 330; Határ eleje 12: 109] Csehi és Boglár határszéle.
365. [Metszés eleje 1: 330; Vízház eleje 12: 109] A Csehi-berken átfolyó árok neve. /Láplevezető szivattyúház Csehi alatt 12: 109/
366. Csákvár áeje [~ : 1927; Cságvári eleje 1: 330; Cságvári eleje 12: 109] Régi vasúti ór, akinek nevére csak a legöregebb fonyódiak emlékeznek már. 12: 109
367. Dió alja v. Akó alja [Akó eleje 1: 330; Akó alja 12: 109] Ma már csak úgy emlékeznek erre a helyre, hogy Akó alja. A Jankovichék birkaakolja volt ezen a helyen.
368. [Határszéle 1: 330] Valamikor Lengyel-tóti határa lehúzó-dott a Balatonig.
369. Műakadó [Üszögvégi akadó 12: 109]
370. Üszögi-szőlők [Üszögi víz 1: 330; Üszög alja 12: 109]
Üszögpuszta a parttól kb. egy km-re van. Tószegi Freund Elemér szőlője volt. A tulajdonost a 20-as évek elején akasztották itt fel. Ezen a helyen is állt régen egy halászkunyhó.
371. [Kalapos tanya 1: 330]
372. [Csopros fák 1: 330]
373. [Remicz eleje 12: 108] Így nevezik népiesen a „remise”-t,

fiatal vadfogó akáaszt.

374. [Menczel itató 1: 330]
375. Nád-eleje Nádas, mely a mai halásztelepig húzódik.
376. [Kettős bokor 1:330]
377. [Régi gunyhó 1: 330; Égett gunyhók eleje 12: 108]
Régi halászgunyhók, amelyeket ... bosszúból felgyújtották a hálókkal együtt. 12: 108
378. Kati eleje [Bali őrház eleje 12: 108] Bali József vae-
úti őr Kati nevű lányáról nevezték el.
379. [Telep [halásztelep/ eleje 12: 108]
380. Fonyódi-bokka [~ 1: 330] Akadó a 3,5 m-es vízben.
Az altalaj keményebb, homokos agyag.
381. [Keszeghegy alja 12: 108] Szőlők voltak ott azelőtt,
most a fővárosi leányárvaház telepe, régen keszegívó
hely, de hegynek nyoma sincs ott. 12: 108
382. [Fűtőház eleje 12: 108]
383. [Allomás eleje 12: 108]
384. [Gát melléke 1: 330]
385. [Agostonkő 1: 330] Akadó a 3 m-es vízben
386. [Gőzhajó melléke 1: 330; Móló melléke 12: 108]
387. [Öregkő 1: 330] Akadó a 3 m-es vízben
388. [Kongató kő 1: 330; Kongó kő 12: 108] Akadó a 2m-es
vízben. /Szigorú akadó, amelyik olyan gorombán tépi
a hálót, hogy nem is igen merjük halászni, legfejebb
kis hálóval. 12: 108.
389. Templom alja v. Part alja [Templom alja 12: 108] A fo-
nyódi templommal egyvonalban van.
390. [Temetőkő alja 1: 330] A Fonyódi-hegy oldalában elte-

- rülő temetőről kapta nevét.
391. [Temetői kő 1: 330] Akadó a 3 m-es vízben.
392. [Ferkó köve akadó 1: 330]
393. Kő föle /Lásd a rajtot!/
.
394. [Határikő 1: 330] Akadó a 3 m-es vízben
395. [Határikő akadó 1: 330; Határi kü akadó v. Márffy-villa alja 12: 108] A bélatelepi hegytetőn messzelátászó villa. 12: 108
396. [Marcinkő 1: 330] Akadó a 3 m-es vízben.
397. [Mezgar eleje 1: 330]
398. Bocka [~ 1: 330; ~ : 1927; ~ 12: 108] Víz alatti „köves” hely.
399. [Rámpó eleje 1: 330; Rámpa eleje 12: 108] A Zichy-grófi majortól levezető út átjárója. 12: 108.
400. [Agácás 1: 330]
401. Szmadics-telep v. Szmadics-szőlő alja [Szmodics-szőlők eleje 12: 108] Volt földbirtokos neve.
402. Régi-halászkunyhó [Terits melléke keleti, nyugati 1: 330; Nyíresi gunyhók eleje 12: 108] Múlt század végi halászkunyhó a mai Bélateleptől nyugatra.
403. Vékony-nyíres [Vékony nyíros alja 1: 330; ~ v. Stadler eleje 12: 108] A parton szétszórtan nyírfák állnak.
404. Vastag-nyíres [Vastag nyíros alja 1: 330; ~ 12: 108] A 7-es műttől délre eső részt Nyíres-nek nevezik.
405. Csillapított eleje [~ 1: 330; ~ : 1927] A vasúti védjelzőről kapta nevét.
406. [Felügyelő ház eleje 1: 330; Forgách-villa eleje 12: 108]
407. [Máriatelepi /ma Balatonfenyves/ állomás eleje 12: 108]
408. Határ-árok [~ eleje v. Határszél 1: 330; Metszés

- /balatonfenyvesi nagy^urok/ eleje v. Mária-telepi víz-
ház eleje v. Uncunc-ház eleje 12: 108] Régen Balaton-
keresztúr határa. Befolyó árokról kapta nevét.
409. Délceg v. Dészeg Személynév.
410. [Fiksájba alja 1: 330]
411. Csapás [~ alja 1: 330]
412. Piros ház v. kilencvenkilences őrház [Piros ház eleje
12: 108] A parton a szőlő közepén áll a pirosra festett
őrház.
413. [Fricc őrház eleje 12: 108] Ma már vasútu állomás Bala-
tonmária mh. név alatt. 12: 108.
414. Bokros [Bokoralja 12: 108]
415. [Metszés mellékel: 330] Régen a keresztúri gulya tartóz-
kodási helye volt.
416. [Felső metszés eleje 1: 330] A Cigány-árok befolyója.
417. [Kétmetszés köz 1: 330] A Cigány-árok és a Kőhidi-árok
közt van.
418. Nagy-nyárfa
419. Uj-nép Vasúti megálló neve volt.
420. [Keleti gunyhó eleje 1: 330]
421. [Nyugati gunyhó eleje 1: 330]
422. Köves [~ 1: 330; ~ : 1927]
423. Négy-nyárfás A Balaton-parttal párhuzamosan levő
négy nyárfa jó tájékozódási pont.
424. [Kőhidi árok eleje v. Híd eleje 1: 330]
425. Akasztófa v. Akasztó [Akasztófa eleje 12: 108] A jobbágy-
világgal kapcsolatos kivégzési hely.

426. Keresztúri-nagyárok v. Nagyárok [Nagy árok eleje 12: 108] A környék legnagyobb befolyója. A széles övcsatorna előtt.
427. Csapás [Ujárok csapás eleje 1: 330] A keresztúri nagyárok mellett van.
428. Fürdő eleje Fürdőház volt a vízben kb. 50 évvel ez előtt.
429. [Falu alja 1: 330; Sáros v. Keresztúri falu alja 12: 108] Az akadók vége iszapos fenekű tanya.
430. Palkó eleje Szabó Pál becenve: Palkó. Híves orvhalász volt.
431. [Kiskúti kő 1: 330] Bocka
432. Békü v. Bőkő [Békü 1: 330. Békü 12: 108] Bocka. Valamikor Bő-kő lehetett. Ez a terület jó halászsákmányt biztosított. /Sokféle, messze terjedő valószínűleg bő /sárga/ kő 12: 108/
433. Határi-kő [Határikü v. Határbocka 1: 330; Kiskü v. Határi kü 12: 108] Balatonberény és Balatonkeresztúr határa.
434. [Viskü Visikü 1: 330] Bocka. Akadó.
435. [Öregkü 1: 330] Akadó
436. Köves [Kis Küecs v. Kis köves 1: 330] Akadó
437. Hegyes-kő [~ 1: 330; ~: 1927; Hegyeskü 12: 108] Északkeleti irányba ékszerűen nyúlik be a Balatonba. Az ~~akadó~~ akadó is ilyen alakú. A bocka sima felületű kősziget.
438. Csicsërikő v. Csicsëri v. Csicsërgő [Csicsergő 1: 330; Csicsërikü 12: 108] Fél-szigetszerű nádas. Régen nádmentes kavicssziget. A Kis-Balaton madárvilágának kirándulóhelye volt. Innen az elnevezés. /csicsërgés/

A Kis-Balaton pusztulásával elvesztette madárcsicsergésről elnevezett jellegét. A mai halász már abból magyarázza a tanya nevét, hogy itt hal el a keleti és nyugati lotyogók gyenge hullámzása, vagyis itt már csak csicsereg a hullám. /Csicseri a halászkok száján anynyit jelent, mint csörgő, csicsergő, vagyis a víz ott enyhe hullámzáskor csörög a kavicsokon./

439. Aszó v. Aszókő v. Kőszaló [Aszó bocka v. Aszói bocka 1: 330; Aszó bocka 12: 108] Alacsony vízállásnál szigetecske. Mesterségesen keletkezett. A követ a másik oldalról szállították ide. A parton rakták le, de tavasszal már nem tudták elhordani a magas vízállás miatt. A kő ott maradt napjainkig. A nép szerint odaaszott, megaszott, megaszalódott. /A halászmesterek szerint a Hunyady gróf által a vízbe, parttól kb. 100 m-nyire, vízmadár-les céljaira csinált szigetfélét, mely mások szerint a Hunyady grófék egykori kis gőzhajókikötőjének maradványa, ezt hívják a berényiek Aszónak. 12: 108/
440. Berény eleje
441. Sarkantyú-bocka [~ 1: 330 ~ : 1927] Alakjáról. /Ennek a vetőnek is kemény, agyagos-márgás feneke van, ahonnan „sarkantyúkő”-nek nevezett lyukacsos konkréciókat hoz fel néha a háló. 12: 108/
442. Füzes v. Fizes [Berényi füzes v. Szálloda eleje /Magyar Tenger fogadó 12: 108/. Füzes vízpart vanitt.
443. [Bandir bocka 1: 330] Személynév. Bocka
444. Bandirház [Bandir tanya 1: 330; Bandirház eleje 12: 108] Bandir nevű halászról nevezték el. /Régi eresz-

- tős halász tanyája, aki a század elején halt meg;
Berény ny-i szélső háza volt az övé, a Bandirház 12: 108/
445. Két-folyó Kettős vízlevezető árok. A Himellé-nek nevezett dűlő alján volt egy forrás, és két ágra szakadva folyt a Balatonba. A forrás környéke sással, csuhéval, gyékénnyel volt benőve. A babonás nép nem merte megközelíteni, feneketlennek hitte.
446. Szényel-bocka [~ 1: 330; ~ 12: 108] A mostani Petőfi, régen a Duruga utcával szemben, a tópart közelében sekély vízben található, szárazság idején szigetyszerűen emelkedik ki a vízből. Szényel öreg halász neve, a Duruga utcában lakott. /Kemény, fekete agyag a fenéke, olyan fekete, mint a „szény”, innen a neve; gyakran akadnak itt fekete tőzegdarabok a hálóban. 12: 108/
447. [Szitabocka 1: 330; ~ 12: 108]
448. [Pásztorházi bocka 1: 330] A 3 m-es vízben
449. [Kis csapás 1: 330]
450. [Zsidó temetői akadó 12: 108]
451. Nagy akadó v. Akadáji bocka [Akadályi bocka 1: 330; Nagyakadó: 1927] Akadó a 3 m-es vízben
452. Sárga-bocka [~ 1: 330; ~ 12: 109] A 3m-es vízben márgás agyagos a fenék.
453. [Tátika bocka 1: 330]
454. Nád-orr [Nádor 12: 108]
455. [Öreg Küecs, Öreg köves 1: 330] A 3 m-es vízben
456. Külső-csapás A község szarvasmarhái száraz idő esetén lejártak a tóba.

457. Jegenyési-befolyó A régi grófi és paraszti területet határolja el. A közbirtokossági legelőről vezette le a vizet a Balatonba.
458. Belső-csapás [Jegenyési csapás 1: 330]
459. Göbecs [Kanászgöbecs 1: 330] Természetes akadó. Szigete-
tecskék, melyeket a tó hol építi, hol rombolja. A ne-
halak
mes szeretnek itt fürödni-ívni. A parcellázás előtt a
legelőn sertések tartózkodtak. A szemfüles kanászok
sok halat fogtak, ezért Kanászgöbecs.
460. Fás-kert Nádas partrész. Régen alacsony vízállásnál le-
gelő volt. Elszórtan elég sok fa nőtt itt vadon.
461. Kerék-nád Köralakú magányos nádas a vízben.
462. Veréb-tó A Törés /463/ közepén van. Ez a nagy mélyedés
még nagy szárazság idején is vizet tart, és hal is van
benne, mivel a tavaszi magas vízállás idején, halívás-
a halak
kor benne rekednek. A nevét a Horváth-család ragsévány-
nevétől kapta. Veréb. Ők fedezték fel a tavat.
463. Törés Zsombékos terület a Dörc /465/ és a műút között.
Neve onnan származik, hogy az első világháború után szá-
raz időben a nádat, zsombékot letörték, betakarították,
és kaszáló lett. 1925 után újra ellepte ezt a terüle-
tet a víz.
464. Küecs-hónalj A Balaton medre itt kavicsos.
465. Dörc A Balaton építi a dörcöt. Küecs, göbecs, bocka
szintén ezt a fogalmat jelöli. A tó partján keskeny
nádsáv húzódik a Keréknádig /461/, a nádason kívül nőtt
vadon fűzfákkal és bokrokkal, kaszálóval, közepén vé-
gig húzódó szekérúttal. Alacsony vízállásnál a Balaton

egy részéből kaszáló lett, a Zala torkolatánál a folyó medre olyan szűk, hogy át lehetett lépni a folyót.

466. [Fekete bocka 1: 330]
467. Fekete-berek [~ : 1927] A lerakódott iszap, latyak a tőzegtől fekete színű.
468. Határ [Határszél v. Határbocka v. Hosszúköves 1: 330; 12: 108] A Festetics hercegi és Hunyady grófi víz határa. 12: 108.
469. [Ilonakép 12: 108] Egy Szent Ilonának szentelt kőszoborról az út mellett. 12: 108.
470. Bácga-bocka Akadó
471. Iszap [~ 12: 108] A Zala-folyó és a Balaton-part sarka kaszáló, nádas, zsombékos terület. A balatonszentgyörgyi határnak ezt a mocsaras legelőjét nevezik Iszap-nak. A Zala hordaléka feltöltötte, eliszaposította. A Balatonba lerakódott hordalék is iszap. Az iszap sárgás-szürke. Padlástapasztásra nem alkalmas.
472. [Torok eleji bocka 1: 330; Torok eleje 12: 108] A Zala-torkolat vetője.
473. [Felső Gulaállás eleje 1: 330] /A 473--508-ig a Kis-Balaton halászóhelyei./
474. [Alsó Gulaállás eleje 1: 330]
475. [Szentgyörgyi tó 1: 330] /A 475--488-ig Vörshöz tartozik./
476. [Fövény 1: 330]
477. [Láphegy 1: 330] A lápból kiemelkedő kis sziget
478. [Zsíros vendő 1: 330] Vendő Somogyban zsírosbödön
479. [Borzás sziget 1: 330] Bodza
480. [Bocsmán 1: 330]

481. [Kormánygyékény 1: 330]
482. [Lőrincnád 1: 330]
483. [Gráblás csuhu 1: 330]
484. [Kis-Balaton 1: 330]
485. [Farkas csuhu 1: 330]
486. [Bendenád 1: 330]
487. [Bandirtó 1: 330]
488. [Kecskés 1:330]
489. [Középgyékény 1: 330] /A 489 Zalavárhoz tartozik./
490. [Barnató 1: 330] /A 490--493-ig Keszthelyhez tartozik./
491. [Ó folyás 1: 330] A Zala régi medre.
492. [Fenekéi mellék 1: 330]
493. [Fenek 1: 330]
494. Nazarénus-kanyar /A 494--508-ig a Zala-folyó halászóhelyei./ A terület a nazarénus szektáé volt.
495. Messzilátó v. Messzélátó Magassági pont /114 m/. A kb. 10 m magas, fából készült kilátóról kapta nevét.
496. Ormándi-árok A Zalába torkolló árok. /Jobb oldali./
497. Gurguló A Zala töltésébe beépített „gurgó” volt. Ezen húzták, gurították át a halászcsonkokat, hajókat a Kis-Balatonba.
498. Kapuhej A Zala-folyó itt szélesedik ki.
499. Diás-sziget A Kis-Balaton alacsony vízálláskor kiemelkedő sziget.
500. Ó-Zala Valamikor szabályozás előtt itt folyt a Zala.
501. Gölömpös A Zala-folyó jobb oldali befolyója. Az 1927-es térképen Csölömpös.
502. Hévízi-árok A Zala bal oldali befolyója.

503. Kis-Kecskés
504. Nagy-Kecskés
505. Bodzás-sziget A Zala jobb oldalán van.
506. Nagy-fűzfa
507. Fenéki-nagy-híd Régen fából készült híd volt itt.
508. Pölös-árok /helyesen: Pörös-árok, Peres-árok/ Szintén a Zalába torkollik. /Jobb oldali./
509. [Hídon eluli vonyó 1: 330] A Zala hídjától nyugatra van.
510. Kétszálás [~ 12: 108] Két szál 400 m. A kötél hossza. Ezen a szűk helyen csak 2 00 öl hosszúságban lehet halászni. /A sok kő miatt, amelyek a Balaton fenekén húzódnak. Sastornyától kezdve az Angluskerten át a Kétszálás vetőig mindenütt, de leginkább ez utóbbiban találkoznak a halászok ezekkel a nagy kövekkel, amelyeket a régi római castrum Mogentianae vízbenyúló falmaradványainak tartanak. 12: 108/
511. Anglis v. Anglis-kert [Angluskert 1: 330; Angluskert-ór 12: 108] /A vízparti fűzes és nyárfás parkszerű környezetet nevezik anglus- vagy angolkertnek. 12: 108/
512. [Angluskerti bocka 1: 330]
513. Baktérház eleje [~ 1: 330; Órházi akadó 12: 108] A jelenlegi Fenek vasúti megálló.
514. [Kucsi bocka 1: 330]
515. Sas-tornya v. ~ akadó [Sas tornya 1: 330; Sastornya 12: 108] A parton régi romtorony. A vízben természetes akadó.
516. [Árokkő eleji bocka 1: 330]
517. Homokos [~ 12: 108] A part telejáról.

518. Vízfolyó [~ 1: 330; ~ 12: 108] A Hidegkúti-patak vi-
ze itt ér a Balatonba. Mai neve: Csókakő-patak.
519. Tanya-kéreszt /Fent az út mellett egy „Tanyakereszt”-
-nek nevezett régi, messze fehérülő kőkereszt áll, a-
melynek felirata a régi céhes halászat emlékét idézi:
„Halász Czehbeliek Tsinátatuk 1810.”
520. Hetes-nyárfák [Hetes nyárfa 12: 108] Hét nyárfából ál-
ló magas facsoport.
521. [Tanya alsó sarok 12: 108]
522. Lapos-köves [~ : 1927; Lapos küecs 1: 330; Laposkües
12: 108]
523. Tanya-áló [~ 12: 108] Sorfák a major felé.
524. Kis-tanya [~ 1: 330; ~ : 1927]
525. Tilalomfa [~ 1: 330; ~ : 1927]
526. [Kerék nád eleje v. Ritka nádas 12: 108]
527. Tengerészbarak. A 30-as években itt képezték ki a ten-
gerészeket.
528. Halászcserda eleje v. Tiszti-fürdő [Tiszti fürdő v. Hu-
szárnyárfák 12: 108] Régen a hercegi gazdatisztek für-
dője. Az igen magas nyárfákat nevezik a heszthelyiek
huszárnyárfának. 12: 108. Ma halászcserda.
529. Fürdő eleje [Fürdőház melléke 1: 330; Szabadfürdő eleje
12: 108] A keszthelyi kikötőtől délre elterülő víz-
részen ma is strandfürdő van.
530. Halásztelep eleje [Telep eleje 12: 108] Ma is halász-
telep.
531. [Kút eleje 12: 108] A vasútállomás partja előtti kút-
ról, ahonnan a vasút részére szivattyúzzák a vizet.

532. Kikötő melléke [Hideleje v. Kikötő eleje 1: 330]
Kikötő mellyéke 12: 108] A keszthelyi kikötő előtti
vízterület.
533. Büdös-sarok v. Büdös-árok Keszthely vághídjáról befolyó
búzló szennyvízről kapta nevét.
534. [Kisbögy 1: 330] A vető besarkal a Büdös-árok elejébe:
a part itt a líba bögyére emlékeztette a halászokat.
12: 108.
535. [Nagybögy 1: 330; Bögy 12: 108]
536. Zámori-itató [~ 12: 108] nyugati pofa
537. [Gyepü bocka 1: 330] /Or/
538. [Amori bocka 1: 330; A Zámori itató 12: 108] keleti
pofa. Az 536.537.538-as vetőket majdnem nádhosszára húz-
zák, vagyis az itató órnak majd a keleti, majd a nyu-
gati „pofára” húznak.
539. Gyenes alja [Gyenesi bocka 1: 330; Macskás tanya v.
Gyenes alja v. Gyenesi fürdő mellyéke 12: 108] Gyenes
hegyről kapta nevét Gyenesdiás közelében.
540. Bitafürdő [Bitafürdő 12: 108] Ilyen nevű pap-tanár für-
dőházáról. 12: 108.
541. [Pap Ferenc szőleje alja 1: 330]
542. [Diási fürdő eleje v. Kokasvári akadó 12: 108]
543. [Hévízi kikötő 1: 330] Az 1927-es térképen jelölve van
a kikötő.
544. [Hévízi bocka 1: 330; ~ 12: 108] Ott sohasem fagy be,
mert állítólag „heves” van ott a „gát” vagyis a patak-
torok előtt. 12: 108.
545. Szárazláb [~ 12: 108] Fél-sziget, melyet néha elborít
a víz. Szárazság idején „szárazlábbal” sétálhatunk

- rajta. /Itt régebben a parti kis halomra, melyet legkésőbb nőtt be a nád, s amelyet rendes vízálláskor köröskörül víz vett körül, lábra szoktak húzni, nem hajóra, innen a neve.
546. Vonyarc alja Község és hegy neve.
547. Vonyarci bocka [~ 4: 331; ~ : 1927.]
548. [Kis itató 12: 108]
549. [Fodor v. Nagy itató 1: 331; Nagy itató 12: 108] A vonyarci állomás előtt. Személynév 1: 63.
550. [Vashegyi bocka 1: 331; Vashegyi gát eleje 12: 108]
551. Magyar-tenger
552. [Zsibás itató 1: 331] Zsiba „liba”
553. Szent Mihály Kápolna [Szent Mihály hegy eleje 1: 331; Szentmihályhegy elja 12: 108] A Vonyarcvashegyi Szent Mihály-hegyen épült Szent Mihály kápolna a halászok véd-szentjéről kapta nevét. Negyven halász szerencsés megmenekülésének emlékére emelték 1729-ben. 1870-ben újjáépítették. [4: 143]
554. ^{Csuhuk} [Csuhuk v. Csutik eleje 12: 108] Kákaszigetek.
555. Böngyér [Böngyér eleje 1: 331; ~ : 1927; Böngyér eleje 12: 108] Ezen a vízbenyúló óron egy kis rét van, azt nevezik Böngyérnek.
556. [Nád eleje 12: 108]
557. [Kovácsháza eleje 1: 331]
558. Györki falu eleje [Falu alja 4 vonóval 1: 331; Györök eleje v. Falu alja 12: 108]
559. [Partalja 1: 331]
560. Csetény alja [~ : 1927; ~ 4 vonóval 1: 331] Balatongörök szőlőhegy része.

561. Paphégy alja [~ : 1927; ~ 4 vonóval 1: 331]
562. Mészbub [~ eleje 12: 108] Velamikor mészégető működött a hegyoldalon. Mészkő /fehér/ búb. Alacsony vízállásnál a nagy meszes kövek kibújnak a vízből.
563. Györke-kú melléke v. Györki-kő v. Kú melléke Kőten-gerről kapta nevét.
564. [Csörgő 12: 108] A hullám nagyon kijár ide, és csörge-ti a nádat. 12: 108.
565. [Szentkirályi itató 12: 108] Ilyen nevű uraságról elne-vezve 12: 108.
566. [Kápolnadomb alja v. Sárgaház eleje 12: 108]
567. Mihály háza [Mihály ház alja 1: 331; Mihályháza alja 12: 108] Egy puszta neve. Kápolna is van a hegyoldalon.
568. [Hosszúhegy alja v. Becehegy 12: 108] Becehegy tetején egy kápolna látható.
569. [Kües vonyó 1:331]
570. [Határszél v. Határi bocka v. Györki határ 1: 331; Határ 12: 108] Ederics és györök között.
571. Itatói-bocka [~ 1: 331; ~ : 1927; Itató 12: 108]. Az edericsi itató.
572. Fekete-kastéj Ilyen nevű kastély van a műút mellett. Dúlónév is.
573. [Zumbellát v. Hajóré 1: 331; Zumbellát v. Umbellák 12: 108] Hajórév v. Hajórét. Ilyen nevű dűlő is van. /Zumbellát, újabban Umbellák-nak mondják ezt a híres ta-nyáját az emelőhálókkal vagy umbellákkal, orthografi- kusan: umbrellákkal dolgozó orvhalászoknak; öreg halá- szok*azonban ma is Zumbellátot emlegetnek. 12: 108/

574. [Kiskuti vonyó 1: 331]
575. [Gáttorok 1: 331] Befolyó
576. [Fogasos bocka 1: 331]
577. [Nagyfé 1: 331] Ilyen nevű dűlő is van.
578. Edericsi-sarok [~ határszél 1: 331; ~ 12: 108]
579. [Szigeti v. Szigligeti bocka 1: 331; Szigeti határbocka 12: 108]
580. [Világos víz 1: 331]
581. Kétöles eleje [Kétöles gát eleje 1: 331] Befolyó neve.
A torkolat előtt ilyen mély a víz.
582. Német-sánc [~ 1: 331; ~ : 1927] Árok, víz folyik benne.
583. Kétöles torok Két befolyó is van itt.
584. Szigligeti-sarok [Szigeti sarok /Szigligeti öböl/ 12: 108]
585. [Szigeti gáteleje v. Gáttorok 1: 331]
586. [Nagyfé 1: 331] Ilyen nevű halászóhely Edericsen és Szigligeten is van.
587. Kemencés-part [~ eleje 1: 331; ~ : 1927; ~ alja 12: 108]
Nagy lyukairól, melyek esők ellen is oltalmaznak [1: 68]
Régen téглаégető volt ezen a helyen.
588. Szigeti-fürdő eleje
589. [Kovácsi ré eleje v. Bakonyi part alá 1: 331]
590. [Szigeti-móló v. Szigligeti móló v. Szigeti-kikötő melléke [Szigeti or v. Sziget 12: 108] Orr, félsziget.
591. Csáki-bub eleje [~ : 1927; Csuk v. Csuki bub eleje 1: 331] Csáki személynév.
592. [Malomgát eleje v. Réhely 1: 331] Az 1927-es térképen „Templom r.” szó alatt zárójelben Réhely szó található.
593. [Tördemici határszél v. Határszél 1: 331]

- 594. Lábdi-sarok [Nádmunte v. Lábdi határ 1: 331; ~ 12: 108]
Falunév is. /Badacsonylábdihegy/ Öböl neve is.
595. Szürük-eleje
596. Uj-sánc eleje Uj árok.
597. [Bocka 1: 331]
598. [Akó /akol/ alja 1: 331]
599. [Lábdi itató 1: 331]
600. [Sáros 1: 331]
601. Lábdi-fürdő Badacsonylábdi község nevérol.
602. [Határszél 1: 331] Badacsonytördemic és Badacsonytomaj határán.
603. Állami nagypince v. Állami pince eleje [Mintapince eleje 12: 108] Régen is, ma is állami borpince.
604. [Kuglis itató v. Kuglics szőleje alja v. Badacsonyi itató 1: 331; Kuglics szőleje alja 12: 108] Bizonyára a Skublitz név elferdítéséből. 12: 108
605. [Kisfaludy szőlője alja 1: 331; ~ 12: 107]
606. Forgács-fürdő
607. [Régi kunyhók eleje 1: 331]
608. Hercegház alja [~ eleje 12: 107] Az Eszterházy herceg pincéje volt.
609. [Kanjar 1: 331]
610. [Régi töltés eleje 1: 331]
611. [Pap rétje alja 1: 331]
612. [Gazos tanya 1: 331] A vízben igen sok a vizinövény. Nem lehet lehalászni.
613. Hableány-móló [Csárda alja v. eleje v. Hableány 1: 331; Kikötő mellyéke v. Hableány 12: 107] Régen nemcsak

a csárda neve, hanem a vasúti megálló neve is Hableány volt.

614. Nád eleje [~ 1: 331; ~ : 1927]
615. Bezerédi v. Bezerédi szállás [Bözörédi alja 1: 331; Bezeréd 12: 107] Földbirtokos neve.
616. [Szilvás alja v. Kües tanya 1: 331] K Akadó
617. [Sátorok eleje v. Csordadélló 1: 331]
618. [Falu alja v. Kenderáztató 1: 331] Badacsonytomajhoz tartozik.
619. [Gyár mellyéke 12: 107] A bazaltbánya közúzója volt.
620. Sarok [~ 1: 331; ~ : 1927; Tomaji sarok 12: 107]
621. [Grófház alja v. Grófház eleje akadó 1: 331] Eszterházy birtok volt.
622. Kisőrsi sarok [~ 12: 107] Badacsonyórs neve régebben Kisórs volt.
623. [Savanyúkút eleje 1: 331; Savanyúkút 12: 107] Savanyúforrás.
624. [Kápolna alja 12: 107] A domboldalon kis kápolna látható.
625. Nyárfás [Kisőrsi nyárfás 12: 107] A Balaton-parti nyárfasor és liget jó tájékozódó pont.
626. Pöcsös-kisasszony [P.....s Kisasszony eleje 12: 107] A múlt században élt itt egy nőszemély, aki férfi is volt, nő is volt." /Egy villáról a szőlőhegyben. 12: 108/
627. [Sánc eleje 1: 331]
628. [Itató eleje 1: 331]
629. Badacsonyőrsi, Kisőrsi gyár eleje [Bőkór 12: 107] A badacsonyőrsi kötőrő, Kőberakodó hely.
630. Itató [~ : 1927; Böki itató 1: 331]

631. [Határszél 1: 331] /Badacsonytomaj, Salföld határa volt./
632. [Dencsik szőleje alja 1: 331]
633. [Helyülés 1: 331]
634. [Kocsiszőlő alja 1: 331]
635. Ábrahám-fürdő eleje v. Ábrahám-fürdő [Förödönél 1: 331; Ábrahám-fürdő eleje 12: 107] Nyaraló, illetve falunév.
636. Bub eleje [~ 1: 331; ~ : 1927] Fél-sziget.
637. [Sédtorok 1: 331; ~ 12: 107] A Burnót-patak torkolata.
638. [Odor villa eleje 12: 107]
639. Rendesi-sarok [~ 12: 107] A Balaton-parti községről nevezték el. /Balatonrendes./
640. [Itató 1: 331]
641. [Bikaölés 1: 331] Itt egy bika megölte a másikat. l: 57.
642. [Csárda alja 1: 331]
643. Kenyar [~ v. Rendesi hajlás 1: 331; ~ : 1927]
644. Pál köve [Pálköve elejel: 331; Pálkövei ór 12: 107]
A fél-sziget és a hegy nyugati része. Köves erdő és szántóföld. Ennek eljában bugyog fel a Pál-kövi savanyókvíz melyet néha a Balaton vize elönt.
645. [Kövágó-örsi határ 1: 331] Kövágóörs és Balatonrendes határa.
646. [Pálköve 3 tanyával 1: 331] A fél-sziget és a hegy keleti oldala.
647. [Épületalja 1: 331]
648. [Nyárfás 2 tanyával 1: 331; Nyárfás 12: 107]
649. Rétsarok v. Bökorr [Rétsarok 1: 331; Rétsarok 12: 107]

Ilyen nevű majorról nevezték el. Fél-szigetszerű részét Bökörr-nak is nevezik.

650. [Gálitató 1: 331; Régi halásztelep eleje 12: 107] Ez az ún. Császa Gáál Gaszton apjának G. Lőrincnek a birtoka. 12: 107.
651. [Kis ré/v/ eleje 1: 331]
652. [Gőzhajó melléke 1: 331; Móló melléke 12: 107] Hajó-kikötő.
653. Révfülöpi-fürdő eleje v. melléke [Fürdő eleje 12: 107]
654. Sziget-sarok [Sziget 1: 331] Balatonba benyúló orr közötti távolság kb. 400 m. Az öböl mélysége 100m.
655. Csuk-orr [~ v. Csuki tanya 1: 331; ~ : 1927; Csukór v. Csuki orr 12: 107] Csuk egy domb neve, kis félsziget.
656. [Határszéli sáros vető 1: 331] Kővágóórs és Balaton-szepezd határa.
657. Semsei-kastéj eleje Volt földbirtokos nevérol.
658. [Kertészház v. Bolgárház eleje 12: 107]
659. Szepezdi-nád eleje v. Mi-tanyánk [Nádorra 1: 331] A jég elsaralja az iszapot, vagyis turásokat, turolásokat okoz a Balaton fenekén. Ilyen állapotban ezt a területet nem lehet lehalászni. Ha ez elsimul, akkor jó halászsákmányt biztosít. A szemesi halászok ezért nevezik Mi-tanyánk-nek.
660. [Tagut alja 1: 331]
661. Keselő-vető [~ 1: 331; Kesellő 12: 107] Dűlőnév. Kis öböl, amelyet főleg keleti szél után szoktak halászni.
662. [Kertaljai v. oldelvető 1: 331]

663. [Sebestyén-villa eleje 12: 107]
664. [Csuhai v. Sükérhegyi vető 1: 331] Sükérhegy, „nincs hegy.”
665. Szepezdi-falu alja [Falu v. Itató alja 1: 331; Falu alja 12: 107] A beállítás irányát itt a szepezdi templomtorony adja.
666. Szepezdi-temető alja [Temető alja v. Szentegyház vető 1: 331; Temető alja 12: 107] A temető jó tájékozódási pont.
667. [Mandulás eleje v. Hosszúföldi vető 1: 331]
668. [Kisnád 1: 331]
669. [Déllő orr v. Kikér alja 1: 331] Határrész 1: 69.
670. Viriusz-telep Alapítójáról elnevezett fürdőtelep. Itt kb. 4 m mély a víz. A parttól már 50 m-re 2 m-es víz található. A fenék tulfás, turfás, tőzeges.
671. [Viriusz-móló eleje 12: 107] A vizibirtokos család saját kőberakójáról.
672. [Nagy rét alja 1: 331] Lapályos rét. Körös-körül erdő.
673. Bende bácsi Személynév. Nyugdíjas pedagógus volt. Nagy horgász. A 30-as években halt meg 87 éves korában. Háza egész közel állt a vízhez.
674. [Határszél 1: 331] Balatonszepezd és Zánka határa.
675. [Nyárfás eleje 12: 107]
676. Zánkai-öböl
677. Zánkai-falu alja
678. [Állomás eleje 12: 107]
679. Három-pincék A parton három pince áll a parttal párhuzamosan, melyet még a somogyi oldalról is jól le-

het látni.

680. Vérvút [~ eleje 1: 331; ~ eleje 12: 107] Vastartalmú forrás Zánka vasútállomás mellett. Nevét vasas vizének vörös színéről kapta.
681. Faiskolav. Csemetekert Régen is, ma is faiskola van a parton.
682. Szeg-hegy [~ v. Szeghegy orra v. Csorgó 1: 331] A félsziget kiálló orra és egyben neve. Elég mélyen nyúlik a Balatonba.
683. [Köves eleje 1: 331] A fenék itt köves.
684. Sági-sarok [Sági puszta eleje v. Sági ór 12: 107] Ságh-puszta, egyben volt nemesi név is. Kis öböl van itt.
685. [Csordakút eleje 1: 331] Gémeskút van itt.
686. [Buktató eleje 1: 331] Nagy kövek vannak a vízben. A háló húzáskor le-lebukik.
687. [Gyár eleje 12: 107] A kegyesrendi papok téglagyára volt
688. Akali-nád eleje Hosszan elynúló nádas. A tófenék köves.
689. Kukolló eleje [Kukella eleje 1: 331; Kukoló : 1927] Régen pálinkaház, kukolló, kukella, szeszfőzde állt a parttól nem messze.
690. Akali-sorompó eleje [Sorompó eleje 12: 107] A vasúti sorompóval egyvonalban van.
691. [Itató v. Déllő eleje 1: 331; Itató eleje 12: 107]
692. Akali-falu alja [Falu alja 12: 107] Ezen a helyen is a falu, illetve a templom adja meg az irányt a halásznak.
693. [Pántlikai nagypince eleje 12: 107] A fenyvesben a piaristák tulajdona volt.

694. [Nagy völgy alja 1: 331]
695. [Órház eleje 12: 107]
696. Kie tábor A régi KIE/Keresztény Ifjak Egyesülete/ tábor helyén ma camping van.
697. Akali-temető alja [Temetői kupa 1: 331; Kerék nád v. Temető alja 1: 107] Szintén sarok.
698. Akali-temetői-orr
699. Dögtemetői-orr [Sós orr 1: 331; Dögtemető v. Keresztvonyói ór 12: 107]. Az elhullott állatok gyűjtőneve, dögműtnak is nevezik. Akaliban messziről látható hely.
700. [Kiserdő eleje 12: 107]
701. [Megye alja 1: 331]
702. [Somos alja 12: 107]
703. Kereszt-vonyó [~ 1: 331; ~ : 1927; ~ 12: 107] A fenék köves. Az öböl nagyon keskeny, ezért keresztben kell húzni a hálót, keletről nyugati irányba.
704. Fövenyes-határszél [~ 1: 331; ~ : 1927] A part köves. A fenék füves, Vizi csillárka és vízi liliomhoz hasonló növény, amiből a háló húzáskor rengeteget felszob.
705. [Határszél sáros v. Fövenyes 1: 331] A part köves, a fenék sáros.
706. [Lósédalja 1: 331] Kis patak
707. Antal-telep v. Kilián-telep [Sorompó eleje v. Antal-telep eleje v. Csepás eleje 12: 107] A halászok még mindig a régi neven nevezik. /Czerman Antal volt országgyűlési képviselőről./
708. [Vakadó Vakakadó 1: 331] Akadó. Nehéz a kövek helyét

pontosan meghatározni.

709. [Akadó eleje 1: 331]
710. Ikráztató [Ikráztató eleje 12: 107] Udvariban csak 1945 előtt volt keltető, ikráztató. Kb. 1000 m² területű. Ez a terület dróthálóval volt bekerítve. Csak süllőfészkeket helyeztek itt el. /A fogaskeltetőkertek védett öble. 12: 107/
711. [Toronycsapás 1: 331]
712. Udvari alja [Falu alja 1: 331; Falu alja 12: 107]
A veszprémi püspöki udvar halászházai laktak ebben a faluban. Szabad polgárok voltak. Ezért a kiváltságukért hallal fizettek. A part mellett most is látunk egy négyszögű medencét magas földhányással. Itt őrizték a tartalék halat, hogy a püspöki konyhát bármikor hallal láthassák el. 4: 100.
713. [Udvari hajló 12: 107]
714. Séd-út [Sédek alja 1: 331; Malom alja 12: 107] Patak. Télen sem fagy be. A lovak nagyon szeretik a vizét. A nép melegfórrásnak hiszi.
715. [Örvényesi határszél v. Tisztavíz 1: 331; Tisztás eleje 12: 107] Udvari és Örvényes határa. A Tisztavíz dülönév. A tisztavíznek van egy másik jelentése is. Az itteni víz fizikai tulajdonsága, hogy hamarabb tisztul le. [13: 190]
716. [Kisudvari rétek alatt 1: 332]
717. Örvényes alja
718. Gyugyi-láp eleje [Gyuriláp eleje 1: 332; Gyuri /v. Gyugyi/ láp eleje 12: 107] A dülönevek közt Gyuriláb

- 1: 48 néven találjuk.
719. [Kattyas 1: 332] Dúlónév.
720. [Bázsa /Szabados földek/ 1: 332; 12: 107] Régi tihanyi vonyónév az aszófőiek által is bázσαι réteknek nevezett partrésze. 12: 107
721. Bozsai-öböl A Balaton egyik öble Aszófő előtt.
722. Aszófői-sarok v. öböl [Sarok 1: 332]
723. [Sósi vonyó 1: 332] A Tihanyi-félsziget kapujának nyugati része.
724. Levendulás v. Csúcsos-hegy alja Levendulát nagyban termelnek ezen a vidéken. A Csúcs-hegy nyugati lejtőjével egyvonalban van.